

Heine Andersen & Inge Henningsen

Forskningsråd i Danmark
- mangfoldighed og universalisme?

En analyse af forskningsrådenes
bevillingspraksis i perioden 2001-2006

København 2009
Sociologisk Institut
Københavns Universitet

Heine Andersen & Inge Henningsen

Forskningsråd i Danmark
- mangfoldighed og universalisme?
En analyse af forskningsrådenes bevillingspraksis
i perioden 2001-2006

Udgiver:
Sociologisk Institut
Københavns Universitet
Øster Farimagsgade 5
Postboks 2099
1014 København K
Tlf. +45 3532 3280
<http://www.soc.ku.dk/>

Grafisk design og prepress
enteneller as

Forlag og tryk:
Schultz Grafisk, Albertslund
1. udgave 2009

ISBN: 978-87-7296-276-4

Forord

Rapporten er blevet til på baggrund af et initiativ fra Koordinationsudvalget for Forskning, der ønskede en udredning til belysning af ”mangfoldighed i forskningsverdenen”. Vi fik den idé, at analysen skulle rettes mod ansøgninger til forskningsrådene og den fordeling af ressourcer, der her fremkommer. Fordeling af forskningsmidler under konkurrence er et emne, som har haft øget opmærksomhed i de senere år, hvor forskning i stigende grad ses som en konkurrenceparameter under globaliseringens pres. På samme baggrund øges i disse år fokus på fremme af eliter og excellence i forventning om, at det vil styrke forskningen. Vil disse tendenser øge eller mindske mangfoldigheden i forskningsverdenen? Det er vort håb, at den foreliggende rapport kan bidrage til større viden om dette.

I arbejdet med analysen har vi haft hjælp fra flere sider. Først tak til Forsknings- og Innovationsstyrelsen, hvor Carsten Aabo og Sune Kaur-Pedersen fra starten har støttet projektet, fra klargøring og validering af grunddata frem til afslutningen. Grete Kladakis har beredvilligt delt ud af sin viden om forskningsrådenes vidtforgrene arsenal af virkemidler, suppleret af Signe Nielsen. Ditte Dahl har professionelt håndteret den afsluttende tekniske fremstillingsproces.

I Danmarks Statistik har Karin Ørum Elwert og kolleger med kort varsel imødekommet vore ønsker - og mere til - da data skulle hentes frem fra registrene. Tak for det.

Det har været værdifuldt for os, at vi har kunnet udnytte andres erfaringer med tilsvarende data. Derfor siger vi tak til Lars Benjaminsen og Martin Munk fra SFI samt Trond Beldo Klausen, Aalborg Universitet og Kamma Langberg, Center for Forskningsanalyse, Aarhus Universitet. Speciel tak til Hans Skifter Andersen og Anders Holm, Sociologisk Institut, Københavns Universitet, fordi I på stedet har været klar med mange gode råd om særlige metodemæssige spørgsmål. Det krævende og møjsommelige arbejde med oparbejdning, rensning og kodning af data er udført af sociologistuderende Christian Klement og Jacob Lunding. De har også hjulpet med kontrol og tilretning af rapporten. Tak til jer også.

Arbejdet med analysen har selvsagt været underkastet ressourcemæssige begrænsninger både tidsmæssigt og med hensyn til rapportens omfang. Materialet indeholder derfor en række yderst relevante overskydende analysemuligheder, som vi vil søge at udnytte. Det er glædeligt, at Forsknings- og Innovationsstyrelsen har stillet sig velvillig, og vi ser således frem til at kunne fremlægge flere resultater.

Afslutningsvis skal det pointeres, at indholdet, uanset den hjælp vi har fået, alene er forfatterernes ansvar, og specielt at resultater og konklusioner ikke nødvendigvis udtrykker synspunkter for Koordinationsudvalget for Forskning eller Videnskabsministeriet.

Januar 2009

Heine Andersen
Sociologisk Institut
Københavns Universitet

Inge Henningsen
Institut for matematiske fag
Københavns Universitet

Forord	5
1. Indledning	8
Modsat rettede normer	8
Eksklusion og ulighed	9
2. Faglige bedømmelser og eksklusionsmekanismer	12
Studier af review-processer	12
Uligheder i forskningens belønningssystem	13
3. Forskningsrådsansøgninger: hvem søger?	22
Datamaterialet	22
Ansøgerne	23
4. Forskningsrådenes afgørelser: succes eller afslag?	30
Succesrater og beløbsstørrelser	30
Succesrater og social oprindelse	32
Succesrater og køn	32
Succesrater, statsborgerskab og national oprindelse	34
Modtagere af eliteforskerpriser	34
5. Sammenfatning af analyseresultaterne	38
Litteratur	40

1. Indledning

Fokus i denne rapport er ansøgere, der har søgt danske forskningsråd om forskningsressourcer i perioden 2001 til 2006. Formålet er at afdække for det første, hvilke særlige sociologiske egenskaber, der kendetegner forskere, der søger forskningsråd, og for det andet, om der er særlige sociologiske egenskaber, der kendetegner de - relativt få - ansøgere, der får held med deres ansøgninger om ressourcer, sammenlignet med de mange, der får afslag. Herunder vil vi navnlig hæfte os ved tre faktorer, som man fra tidligere undersøgelser eller almindelig viden kunne formode ville virke begrænsende og ulighedsskabende: forskernes sociale baggrund, deres køn og deres nationalitet/ oprindelsesland. Vi vil selvsagt også se på almindelige variable som alder, fag, akademisk grad, ansættelsessted mv. Hvis der er særlige kendetegn, opstår naturligvis spørgsmålet, hvad der kan forklare forskellene, og om de er fagligt velbegrundede. Dette er et spørgsmål, som vi imidlertid ikke vil kunne besvare med de data og metoder, vi råder over her. Men vi vil dog ud fra en kombination af resultater fra tidligere og egne undersøgelser sammen med teoretiske overvejelser forsøge at give en pejling på, i hvilken retning et svar vil pege.

Betragtet i et bredere perspektiv skal undersøgelsen ses som en lille brik til belysning af mangfoldigheden i forskningsverdenen, her forstået i betydningen, hvor åbent forskningsverdenen i Danmark favner med hensyn til at tiltrække forskere og forskeraspiranter af forskellige afskygninger i konkurrencen om forskningsmidler, og belønne dem efter faglig fortjeneste. Der er ikke tidligere foretaget en undersøgelse som den foreliggende på dansk materiale om forskningsrådsansøgninger, og heller ikke eksisterende udenlandske undersøgelser har inddraget ansøgeres sociale baggrund; men undersøgelser om beslægtede temaer findes, hvoraf de mest relevante omtales i næste afsnit. Først skal dog som en indledning præsenteres et billede af forskningens normer og idealer om adgang til forskningsressourcer, som de empiriske resultater kan holdes op imod.

MODSAT RETTEDE NORMER

Når det angår adgang til forskningsressourcer, bygger moderne videnskab som social institution på en række idealer og normer, som i visse henseender kan virke diametralt modsat rettede. Man finder på den ene side en række normer og adfærds-koder, der signalerer udstrakt åbenhed, inklusivitet og lighedsorientering, og på den anden side normer og koder, der indebærer nærmest det modsatte, nemlig skarp grænsedragning, eksklusivitet, hierarki og eliteorientering.

Det første, normer om åbenhed, inklusivitet og lighed kommer til udtryk på mange måder. Først og fremmest finder vi det udtrykt i grundlæggende videnskabs-teoretiske og filosofiske forestillinger om videnskab som en kritisk rationel søgen efter ny erkendelse med universel gyldighed. Det indebærer, at enhver skal have adgang til at bidrage til erkendelsesudviklingen i en åben og offentlig dialog, fx ved at kunne fremsætte nye hypoteser offentligt og søge dokumentation for dem, eller ved at granske, kritisere og anfægte den på et givet tidspunkt eksisterende mængde af accepteret videnskabelig viden. Idealet er, at de enkelte bidrag i dialogen skal vurderes alene ud fra deres indhold, deres erkendelsesmæssige værdi, på basis af rationelle, intersubjektivt gældende metoder og kriterier. Det betyder endvidere, at argumenter og vurderinger skal være universalistiske, dvs. blinde overfor egenskaber ved bidragenes ophav, altså ved de personer, der frembringer bidragene. Det gælder egenskaber som køn, alder, nationalitet, familiebaggrund, religion, race, etnicitet, politiske holdninger mv. Denne norm om universalisme i moderne videnskab, og dens historiske oprindelse, er bl.a. fremhævet af videnskabs-sociologen Robert K. Merton (Merton 1968a), der også fremhæver normens grundlæggende funktionelle betydning for at fremme videnskabelig sandhed og vækst.

Idealet er således, at vurderinger af forskeres bidrag til forskningen skal holdes skarpt adskilt fra vurderinger

af egenskaber ved forskerne som private personer. Men også hvor det drejer sig om faglige vurderinger af forskerne, gælder idealet, hvilket jo forekommer i mange sammenhænge, fx ved stillingsbesættelser og ved prisuddelinger, ligesom de kan indgå som én dimension blandt flere ved bedømmelse af ansøgninger om forskningsmidler. Her indebærer idealerne, at forskerne skal vurderes alene ud fra værdien af deres videnskabelige indsats og potentiale, altså ud fra deres videnskabelige meritter.

Betragtet som idealer forekommer dette antagelig for langt de fleste at være indlysende og ukontroversielt. Man møder fx sjældent fortalere for principper om, at man i en vurdering af en videnskabelig afhandling skal inddrage forfatterens religiøse tro, køn eller nationalitet. Men princippet om universalisme og åbenhed rækker videre endnu. Det gælder ideelt og principielt også egenskaber som ophavs-personens uddannelse, fag, profession og karriereforløb, ansættelsessted mv. Og dette kan nok forekomme mindre indlysende for mange. Det er ret almindeligt at tillægge egenskaber som fx en uddannelse som forsker eller en professor-titel en vis betydning ved vurderinger, og forrang ud fra denne type af egenskaber er da også indbygget i formelle regler indenfor videnskabelige institutioner. Fx fremgår det af regler om erhvervelse af doktorgrader i Danmark, at kreds-en af personer, der kan indlevere afhandlinger til bedømmelse, er indsnævret til "Personer, der har erhvervet en kandidatgrad, en magistergrad eller en ph.d. grad inden for det nærmest vedkommende fagområde" (reglerne åbner dog mulighed for, at universiteterne undtagelsesvis kan tillade også andre at indlevere afhandlinger). Også forskeres tilknytning til mere eller mindre "fine", prestigieuse institutioner kan smitte af på vurderinger af deres bidrag.

Hermed er vi kommet til de stærke hierarkiske træk, der findes i forskningen, og som kan kollidere med universalisme-normen; men inden da skal det blot

nævnes, at der findes en række regler og adfærds-koder, der netop tilstræber at værne om universalisme overfor hierarki og partikularisme. Det gælder fx de udvidede regler om habilitet, der findes mange steder, og det udbredte princip om blindet procedure ved vurdering af artikler indsendt til videnskabelige tidsskrifter, altså en procedure, hvor de fagkyndige, der skal vurdere artiklerne, ikke får oplyst forfatterens identitet (og forfatteren ofte heller ikke de fagkyndiges).

EKSKLUSION OG ULIGHED

Så vidt idealer om åbenhed, inklusivitet og lighed. På den anden side findes der som nævnt også en række modsatrettede normer, normer der sætter grænser, lukker ude og indebærer ulighed. De er af både formel og uformel natur, og nogle er skabt med hensigt, mens andre er resultater af en selvgroet udvikling.

Blandt de formelle og bevidst skabte er de vigtigste hele det sæt af regler og procedurer, der er udviklet vedrørende uddannelse, meritering og ansættelser. Forud for fuldt medlemskab af forskersamfundet går en langvarig proces med typisk 12 års primær og sekundær skoleuddannelse, dernæst 5-7 års universitets-uddannelse, så 3-5 års forskeruddannelse, der skal føre til en ph.d.-grad, og endelig mindst tre års aspiranttid, som regel mere, som adjunkt, post doc. eller lignende, altså sammenlagt et uddannelses- og selektionsforløb på omkring 25 år, med jævnlige tests, evalueringer og selektionsrunder, hvor personernes præstationer og meritter bliver gransket indgående og rangordnet i forhold til andre. Dertil kommer det formelle hierarki, der med varierende styrke er indbygget i den akademiske pyramide, dels i form af selve stillingshierarkiet med tilsvarende kompetenceportefølje og dels i form af en meritbestemt lagdeling, der har betydning for adgang til autoritets- og gate keeper positioner, såsom vejleder-roller og medlemskab af bedømmelsesudvalg.

Inden for videnskabssociologien og i synet på videnskabers sociale organisering i det hele taget har man traditionelt fremført en funktionalistisk begrundelse for dette system, der fremhæver dets gavnlige virkninger for videnskabernes vækst. Hvis hierarkiet afspejler merit, vil det belønne det bedste, fremme kvalifikationer og sikre rekruttering af de bedst kvalificerede til at forske for de knappe ressourcer.

Det formelle ledelseshierarki på universiteter og forskningsinstitutioner er derimod ikke baseret på udvælgelse af de bedste alene ud fra forskningsmæssige kvalifikationer. Det gælder heller ikke medlemskab af formelle organer i grænsefladen mellem forskning og det politiske og forvaltningsmæssige system, såsom forskningsråd, der forvalter forskningsmidler, og som indgår i den foreliggende undersøgelse, eller forskningspolitiske råd, der yder forskningspolitisk rådgivning. Her er der således konfliktpotentialer mellem to hierarkiske systemer.

Dette formelle selektionssystem og hierarki suppleres af et mindst lige så veludbygget kvasi-formelt og uformelt system i forskningens egen selvorganisering. Eksempler fra dette system er ledende roller indenfor videnskabelige selskaber og sammenslutninger, redaktørposter og bedømmelseshverv ved videnskabelige tidsskrifter eller bogserier, medlemskab af styrekomiteer ved videnskabelige konferencer mv. En særlig type af institutioner (der dog ikke er specielt udbredt i Danmark, jf. nedenfor afsnit 4) er dem, der uddeler priser for særlig fremragende videnskabelig indsats. Også her foregår selektioner, eksklusion og hierarkisering, men idealet er, at det skal ske på basis af faglige forskningsmæssige kvalifikationer til gavn for kundskabsvæksten.

Endelig findes et omfattende uformaliseret sæt af sociale relationer, netværk, koalitioner og samarbejdsrelationer, der indgår i indflydelses- og prestigehierarkier blandt forskere. Disse kan være internationale eller lokale, disciplinbaserede eller tværfaglige og mere eller mindre synlige for andre forskere og for omverdenen. Prestigehierarkier findes på alle niveauer og områder: blandt individuelle forskere og forskergrupper, institutioner, discipliner og subdiscipliner, tidsskrifter osv. Det er klart, at også dette uformelle system indebærer selektion, eksklusion og ulighed, og at forskeres placering i sådanne netværk kan have stor indflydelse på deres forskningsmuligheder. En funktionalistisk opfattelse vil som udgangstese have, at også dette uformelle system vil have gavnlige virkninger for erkendelsesvæksten ved at give signaler om kvalitetsstandarder, opgave- og ressourceprioritering, mobilisering af ressourcer, samt ved at skabe synergi, koordination og tempogevinster i kommunikationen.

Forskningens prestigehierarkier er blevet udforsket særligt grundigt i videnskabssociologien. Der er ingen tvivl om, at der i de fleste fag er tydelige og ofte verdensomspændende hierarkier, hvad angår anseelse og synlighed. Et lille antal forskere er kendt indenfor deres felt i hele verden, et endnu mindre antal tillige uden for deres eget fag og måske endog i en bredere offentlighed. De får meget stor opmærksomhed og stor indflydelse. Men langt de fleste er relativt ubemærkede uden for deres egne institutioner og netværk af kolleger. Det er en gængs antagelse i funktionalistisk videnskabssociologi, at denne ulige fordeling af anerkendelse og prestige ved at ansøre til konkurrence og ved at belønne og synliggøre de mest fremragende præstationer har gavnlige virkninger for videnskabelig vækst. Dermed skabes motivation, og de mest

fremragende forskere sikres indflydelse, således at de kan præge prioriteringer og forskningsretning på en effektiv, kommunikationsbesparende måde.

Dette syn på prestigeulighed ledsages ofte af en særlig interesse for eliter, og det syn på forskning, at de virkelig store resultater og gennembrud skabes af de sjældne genier, for hvem det store anonyme flertal af forskere blot fungerer som vandbærere. Dette syn er nok mest udbredt udenfor de videnskabelige samfund, men alligevel finder man også internt i disse ofte en modsætningsfyldt blanding af egalitarisme, at alle skal behandles som ligemænd, og elitisme, at enhver ny generation af forskere står på skuldrene af nogle få giganter.

Det billede, der meget skitse-mæssigt er tegnet op her, fremstiller overvejende de sociale mekanismer for adgangskontrol, selektion og ulighed i et funktionalistisk perspektiv, der stiller det i et positivt lys. Den omtalte modstrid er kun tilsyneladende, set i dette lys. Ekskluderende og ulighedsskabende mekanismer er ikke blot et nødvendigt onde under de vilkår, der må gælde ved konkurrence om knappe ressourcer. Reelt er de også gavnlige, derved at de sikrer funktionel rekruttering af de bedst kvalificerede, størst indflydelse til de bedste, koordination, hensigtsmæssig allokering af ressourcer og hurtigere kommunikation.

Det er tillige tydeligt, at de idealer og principper, der indgår i billedet, har forbindelse til grundlæggende moralske og humanistiske værdier i moderne samfund, såsom oplysning og kritisk fornuft, de enkelte individers myndighed og lige værdi, tankens frihed, ytringsfrihed og demokrati samt uafhængighed af ydre autoriteter.

Dette kunne være et gyldigt billede, hvis verden var ideel, dvs. hvis selektion, inklusion og eksklusion osv. alene byggede på faglige bedømmelser i overensstemmelse med de universalistiske, upersonlige kriterier. Ingen er så naiv at tro, at dette er opfyldt fuldt ud. Det er en ret sikker sociologisk generalisation, at hvor der findes sociale grænser, selektion, eksklusion og rangorden, er der skævheder og misforhold, set i forhold til idealerne. I virkelighedens verden findes afvigelser herfra i mange former, der kan gå fra direkte diskrimination, magtmisbrug og nepotisme til subtile eksklusions- og marginaliseringsprocesser gennem usynlige koder for sprog, omgangsformer og adfærd, eller i kraft af skjulte sociale bånd. I næste afsnit vil vi som baggrund for præsentation af vor egen undersøgelse kort præsentere centrale resultater fra tidligere undersøgelser desangående.

2. Faglige bedømmelser og eksklusionsmekanismer

En kunst i forskningen, som på så mange andre felter, er at drage et skel mellem på den ene side inklusioner og eksklusioner, der er velbegrundede ud fra faglige kvalitetskriterier og funktionelle hensyn, og på den anden side dem, der ikke er. Vi ved at dette er en vanskelig og fejlbehæftet proces, der til tider kan give anledning til langvarige kontroverser, og som også kan være politisk, økonomisk, ideologisk eller religiøst inficeret. De data og metoder, vi råder over, muliggør som nævnt selvsagt ikke at afgøre, om og hvornår skellet er overskredet, men de kan dog belyse spørgsmålet. Vi skal her først kort omtale resultater og teoretiske perspektiver fra tidligere videnskabssociologiske studier om meriterings- og belønningssystem i forskningen. Der findes i hovedsagen to kategorier af sådanne studier. Den første omfatter undersøgelser af selve bedømmelsesprocessen og udfald heraf for at afdække bedømmers grad af pålidelighed og universalisme. Der kan her være tale om studier af review-processer i bedømmelser af tidsskriftsartikler, conferencepapers, ansøgninger til forskningsråd eller til forskerstillinger. Metoderne kan variere fra eksperimentelle metoder, hvor de samme items bedømmes gentagne gange af forskellige bedømmere, til kvantitative eller kvalitative studier af bedømmelser, hvor flere bedømmere medvirker, så deres bedømmelser kan sammenlignes. Den anden hovedkategori sætter fokus på den – meget ulige – fordeling af belønninger, som bedømmelser og selektioner resulterer i. Herunder hører studier af fordeling i forhold til køn, social oprindelse, etnicitet og nationalitet mv. Der indgår også studier, der søger at afdække, i hvilken grad fordeling afspejler faglige præstationer og meritter.

STUDIER AF REVIEW-PROCESSER

I moderne videnskab er fagfællebedømmelser, peer review, den fremherskende metode ved bedømmelse af individuelle forskningsbidrag, ansøgninger og forskere. I en oversigtsartikel fra 1991 sammenfatter Cicchetti resultater fra foreliggende studier med henblik på at vurdere graden af pålidelighed af sådanne review-processer. Der sondres mellem intern konsistens (for de enkelte bedømmere), interreferee-konsistens

(grad af overensstemmelse mellem forskellige bedømmere) og grad af overensstemmelse over tid (Cicchetti 1991:120). Graden af konsistens sættes i relation til, hvad man skulle forvente, hvis rene tilfældigheder var afgørende for beslutningerne, målt med den statistiske koefficient kappa, idet grænsen for nogenlunde acceptabel grad af enighed blev sat til 0,40.

For så vidt angår studierne af bedømmelser af manuskripter indsendt til videnskabelige tidsskrifter viste gennemgangen, at der gennemgående var ret lav grad af overensstemmelse i de fleste af de undersøgte tidsskrifter, der spændte fra adfærds- og samfundsvidenskaber til medicin og fysik. Kun i enkelte tilfælde kom kappa-værdierne over 0,40. Det betyder, at hvis fx to bedømmere hver for sig skal tage stilling til, om en artikel er god nok til at blive trykt eller ej, vil sandsynligheden for at de når samme resultat ikke være særligt meget større, end hvis de slog plat eller krone (Cicchetti 1991:122ff). Denne overordnede konklusion vedrørende bedømmelser af artikelmanuskripter ser ikke ud til at være dementeret af senere studier (Marsh et al. 2008:161).

Hvad angår bedømmelser af ansøgninger om forskningsrådsbevillinger, var et pionerstudie, som stadig står som et af de største og mest systematiske, COSPUS-eksperimentet fra slutningen af 1970'erne. Her analyserede forskere afgørelser i det amerikanske National Science Foundation (NSF) (Cole et al. 1981, her refereret fra Cole 1992). I et eksperiment lod man (bl.a.) 150 ansøgninger, hvoraf halvdelen havde fået bevilling og halvdelen afslag, genbedømme af nye bedømmere – op til 12 bedømmere pr. ansøgning. Bedømmerne skulle foretage en rating på en skala 0-50 som basis for den endelige beslutning om at sige ja eller nej til bevilling. Eksperimentet viste en blot moderat korrelation mellem de oprindelige NSF-bedømmelser og genbedømmelserne, og ret lav grad af enighed mellem de nye bedømmere indbyrdes (Cole 1992:93f). Det viste også, at ca. 25-30% af afgørelserne ville være faldet modsat ud, hvis de nye bedømmelser var lagt til grund. Dette er en ret stor andel, men trods alt mindre end de 50% med modsat resultat, som plat-eller krone-metoden ville have givet (Cole 1992:90). (Her skal man

selvfølgelig være opmærksom på, at dette blandt andet kan være fordi, mange ansøgninger er omtrent lige gode eller ”på vippen”).

Cole og kolleger foretog også en analyse for at se, om den såkaldte Mattæus-effekt (Merton 1968b) gjorde sig gældende: at ansøgere som i forvejen var gunstigt stillet, fx ved at være uddannet eller ansat ved særligt prestigøse institutioner, at være hyppigt citeret, at have fået bevillinger tidligere mv. havde særligt gode chancer. Det viste sig, at disse egenskaber faktisk ikke spillede nogen særlig rolle. Man undersøgte også, om der var tegn på, at normen om universalisme blev krænkert, om der altså var tegn på bias betinget af persontræk som køn, alder og religion. Der viste sig her (på forhånd forventede) skævheder med hensyn til køn, mens de øvrige ikke slog igennem.

Heller ikke disse overordnede resultater ser ud til at være dementeret af (de øvrigt ret få) senere studier. Et af de nyeste er en analyse af godt 2000 ansøgninger til Australian Research Council, hvortil der var anvendt eksterne referees (godt 6000), således at man kunne teste grad af konsensus mellem disse indbyrdes (Marsh et al. 2008). Konklusionen var, at der var en ret lav grad af pålidelighed, forstået som interreferee-konsistens, og man fandt endvidere, at der ikke var særlige forskelle mellem discipliner i så henseende. Dette studium gav også relevante resultater med hensyn til spørgsmålet om neutralitet og universalisme i bedømmelser. Uanset den ret lave grad af enighed fandt man få systematiske skævheder. Der var således ikke synlige forskelle mellem mænd og kvinder i succesrater – og det gjaldt uanset fag. Men samlet var kun 15% af ansøgningerne fra kvinder. Heller ikke hvilken institution, ansøgere kom fra, spillede ind, hvorimod akademisk rang betød en del (Marsh et al. 2008:163f; studier vedrørende kønsbias omtales nedenfor; se også Bornmann et al. 2005).

Det ser altså ud til, at der ofte er betydelig uenighed og usikkerhed blandt fagfæller i bedømmelser af såvel forskningsprodukter som ansøgninger om forskningsmidler. Dette kan ikke umiddelbart betragtes som en fejl eller svaghed ved bedømmelserne. Hverken forsk-

ningsresultater eller – endnu mindre – forskningsplaner i ansøgninger er standardprodukter, men er tvært imod underlagt et krav om originalitet, at skulle fremlægge noget hidtil uset, og det vil let føre til delte vurderinger. Dertil kommer, at specielt de relevanskriterier, som ofte indgår i vurderinger af bevillingsansøgninger, ifølge sagens natur ofte er kontekstafhængige. Så usikkerhed må forventes.

Hvad betyder dette for spørgsmålet om neutralitet og universalisme kontra bias og eksklusioner? Her er der ikke nogen simpel sammenhæng. Usikkerhed kan tænkes at øge spillerummet for indvirkning af fagligt irrelevante faktorer, og dermed øge risikoen for krænkelse af normen om universalisme og åbenhed. Men man kan ikke automatisk slutte herfra og til, at reduktion af uenighed så nødvendigvis vil sikre universalisme. Med Habermas (2005) kan man tale om konsensus, der er mere eller mindre tvangfri – sidstnævnte er en konsensus, som baseres på, at nogle argumenter eller personer fortrænges eller undertrykkes i de faglige debatter. Der findes således videnskabsteoretiske positioner, der hævder, at det kun er tilsyneladende, at de på et givet tidspunkt alment accepterede videnskabelighedskriterier er neutrale og universalistiske – reelt kan de være partikulære og relative, betinget af fx kultur, religion, køn eller klasse. At forestillingen om videnskabelig objektivitet altså er en myte, der ikke svarer til realiteterne. Denne diskussion kan dog ikke udfoldes her.

ULIGHEDER I FORSKNINGENS BELØNNINGSSYSTEM

Med hensyn til den anden angrebsmåde i studiet af universalisme kontra bias og partikularisme i forskningens belønningssystem vil vi her begrænse os til at omtale studier af de tre faktorer, som vi i særlig grad sætter i fokus i vor egen undersøgelse: social oprindelse, køn og nationalitet/ national oprindelse.

Social oprindelse

Betydningen af social oprindelse for forskeres rekruttering og karrieremuligheder er meget lidt belyst, ikke

blot i Danmark men også internationalt. Dette til forskel fra betydningen af social oprindelse for uddannelseschancer og erhvervsmuligheder generelt, fx chancer for at få en lang videregående uddannelse.

Hvad sidstnævnte angår, er det velkendt, at der er meget store uligheder i chancerne, betinget af forældres økonomiske, sociale og kulturelle ressourcer (fx målt ved uddannelse). Den seneste større danske undersøgelse (Benjaminsen 2006) viste således, til illustration, at børn af fædre med lang videregående uddannelse havde 12-15 gange så stor chance for selv at få en lang videregående uddannelse, som hvis fædre ingen erhvervsuddannelse havde. Benjaminsen viser også, at chanceuligheden nok var endnu større tidligere, før 2. Verdenskrig, men at udjævningen synes af være stoppet fra omkring 1970. Disse resultater er i tråd med Erik Jørgen Hansens omfattende undersøgelser, såvel som nyere (Klausen 2007; Munk 2003), og med tilsvarende fra en række andre lande (Shavit & Blossfeld 1993; Shavit et al. 2007). Disse internationalt komparative undersøgelser (hvor i Danmark desværre ikke har indgået) viser gennemgående temmelig konstante chanceuligheder over hele det 20. århundrede, med nogle få lande som undtagelser, nemlig Sverige og Holland, hvor der foregik en vis udjævning i perioden ca. 1945 – 1970. Ud fra Benjaminsens undersøgelse ser det nu ud til, at Danmark følger et tilsvarende udviklingsmønster som Sverige og Holland.

Eftersom en lang videregående uddannelse er en forudsætning for en forskerkarriere, vil denne store

chanceulighed naturligvis også slå igennem med hensyn til, hvem der bliver forsker. Men som nævnt er det meget sparsomt, også internationalt, hvad der findes af undersøgelser til at belyse den selektion, der foregår efter, at folk har opnået en akademisk kandidatgrad. I Danmark findes fra midten af 1990'erne en undersøgelse, der hovedsageligt omfattede et repræsentativt udsnit af samfundsvidenskabelige forskere, men som også medtog mindre, repræsentative udvalg fra naturvidenskaber, datalogi og medicin (Andersen 1997). Denne viste, at chanceulighed betinget af social oprindelse fortsatte forstærket ved indgang til forskerkarriere, og videre med hensyn til avancement i det akademiske hierarki til professorstillinger. Chancen for at blive forsker var således 35 gange så stor for personer med fædre i socialgruppe 1 (svarende nogenlunde til fædre med en akademisk uddannelse) som for personer med fædre i socialgruppe 5 (nogenlunde svarende til arbejdere uden erhvervsuddannelse, dvs. ufaglærte). 36% af forskerne havde fædre fra socialgruppe 1, og dette skal ses i relation til, at denne gruppe kun udgjorde 4% af befolkningen som helhed i forældregenerationerne. Kun 5% af forskerne havde fædre fra socialgruppe 5, en gruppe som til gengæld udgjorde 20% af hele befolkningen.

Disse resultater vedrører forskerstaben i Danmark i midten af 1990'erne, altså en gruppe, der er rekrutteret siden midten af 1950'erne. Der findes ikke senere undersøgelser desangående, men såvel Benjaminsen som Klausen har fremlagt resultater for chanceulighed med hensyn til erhvervelse af ph.d.-grader. I dag vil de

fleste, der vil være forskere, tage en ph.d.-grad, men omvendt er det ikke alle med ph.d.-grad, der bliver forskere. Benjaminsens undersøgelse viser, at de ulige chancer fortsat gør sig gældende med hensyn til erhvervelse af ph.d.-grad, jf. tabel 2.1.

Tabellen viser, at andelen, der får en uddannelse på de betragtede niveauer, stiger med fars erhvervsuddannelse. I tabellens nederste linje er vist forholdet mellem overgangsraterne for personer, hvor faderen har en lang videregående uddannelse, og personer med ufaglærte fædre (disparitetsratio). Man kan se, at forskellen mellem grupperne uddybes jo højere op, man kommer i systemet. Man ser, at forskellen mellem grupper ikke kan henføres til et bestemt niveau. Det er ikke sådan, at der nok er færre fra arbejderklassen, der får en gymnasial udannelse, men har man først fået en sådan, betyder den sociale oprindelse ikke noget længere. Tværtimod. Blandt dem, der har en gymnasial uddannelse, er der stadigt relativt færre, der får en lang videregående uddannelse, hvis de har forældre fra arbejderklassen, og blandt dem, der har en lang videregående uddannelse, er der stadigt relativt færre med forældre fra arbejderklassen, der får en ph.d.-grad. Tilsvarende resultater findes hos Klausen (2007:78f) for danske forhold og hos Bornmann & Enders (2004:22-27).

Rekruttering til ph.d.-uddannelser i Norge er nyligt analyseret mere dybtgående og detaljeret af Mastekaasa, og han viste, at forældres klasseposition har en meget tydelig effekt på chancerne for, at deres børn går i gang med en ph.d.-uddannelse (Mastekaasa 2006:446ff). Analysen viste desuden, at det også havde stor betydning, hvis en af forældrene selv havde en ph.d.- eller doktorgrad, og endnu større, hvis en eller begge selv var indenfor forskning eller undervisning. Dette betød mere end forældres indkomst. Særlig interessant er undersøgelsen, idet eksamenskaraktérniveau for universitetseksamen er med i analysen. Ikke overraskende har eksamensresultater ret stor betydning for, om folk går i gang med ph.d.-uddannelse efter kandidatgrad, men det viste sig også, at forældrebaggund fortsat havde en selvstændig effekt, selv når der kontrolleredes for effekt af eksamensresultater.

Hvorledes kan man forklare disse store forskelle i chanceulighed, betinget af social oprindelse? Hvad angår uddannelseschancer, har der traditionelt været to hovedforklaringer i spil. Den ene henviser til betydningen af opvækstmiljø og socialisering for børnenes chancer for at klare sig i konkurrencen ("reprodukti-

onsteorien", jf. fx Munk & Mattsson 2008:21ff). I nyere sociologi henviser man ofte til den franske sociolog Pierre Bourdieu og hans begreber om forskellige former for kapital – økonomisk, kulturel og social (Bourdieu 1986). Alle disse former har betydning, men når det drejer sig om chancer for videregående uddannelse i velfærdssamfund af den skandinaviske type, er der ret stor enighed om, at det er kulturel kapital, herunder ikke mindst hvad man får gennem forældres uddannelse og viden, der spiller hovedrollen. Den anden forklaring er forbundet med den engelske sociolog John Goldthorpe og kaldes tesen om "relativ risikoaversion". Den bygger på antagelsen, at det snarere end forskelle i fortiden (opvækstforhold) er forskelle i vurderinger af fremtidsudsiger, der betinger uligheden. Alle vil stræbe efter fremgang i fremtiden, hvilket blandt andet kan nås ved at tage en akademisk uddannelse, er udgangsantagelsen. Men folk vil også beslutte ud fra en risikovurdering, da det at investere i en lang uddannelse kan være kostbart, og da chancen for succes er vanskeligere at vurdere, jo mindre fortrolig man er med den akademiske verden. Man vil derfor være tilbøjelig til at satse mere på i hvert fald ikke at havne på et niveau lavere end forældrenes, snarere end at stræbe efter det højest mulige. Disse to forklaringer står i nogen grad i et indbyrdes rivaliseringsforhold, uden at man dog kan sige, at de gensidigt udelukker hinanden.

En plausibel og udbredt antagelse i mobilitetsforskningen har været, at unge mennesker gradvis frigør sig fra opvækstvilkår, efterhånden som de udsættes for andre påvirkninger, ligesom man skulle forvente, at den selektion, der foregår i uddannelsesforløbet, skulle neutralisere forskellene fra barndomssocialiseringen. Empiriske undersøgelser har dog ikke entydigt kunnet understøtte antagelsen, hvilket også illustreres af resultaterne ovenfor, og dette behøver ikke at stride mod de refererede teorier. Kulturel og social kapital (kontakter i bekendtskabskreds, rollemønstre) kan godt tænkes at have betydning både for motivation og muligheder, selv når man har erhvervet en kandidatgrad. Og givet at man har opnået en kandidatgrad, kan det at give sig i kast med en som regel snævert specialiseret ph.d.-uddannelse med efterfølgende tidsbegrænsede og usikre ansættelsesforhold sagtens opleves som et risikabelt projekt, sammenlignet med andre karrieremuligheder. Og det vil være en usikkerhed, som kan formodes at virke større, jo mindre fortrolighed man har med akademiske miljøer fra ens opvækst.

En anden variant af studiet af belønningssystemets grad af neutralitet består i at tage udgangspunkt i for-

TABEL 2.1:
ANDEL I ALDERSGRUPPEN 30-34 ÅR OPDELT EFTER OPNÅET GRAD
OG FARS HØJESTE FULDFØRTE ERHVERVSUDDANNELSE

Fars højeste fuldførte erhvervsuddannelse	Andel der opnår:		
	Ph.d. grad	LVU	Gymnasial
Ufaglært	0.3%	4.7%	17.1%
Faglært	0.5%	7.3%	28.9%
Lang videregående uddannelse (LVU)	3.1%	35.6%	78.3%
Kvotient: LVU/ufaglært	10	7.6	4.6

Kilde: Benjaminsen (2006) note 133.

skeres præstationer og meritter, og så efterprøve, om belønninger afspejler disse. Belønninger kan operationaliseres som succes med karriere, adgang til forskningsressourcer, honorære poster, tildeling af priser mv. Meritter er blevet målt enten ved forskellige typer af fagfællebedømmelse eller ved bibliometriske metoder, dvs. publiceringsomfang eller citationstal. Graden af overensstemmelse tages som udtryk for, hvor godt belønningssystemet fungerer i overensstemmelse med universalistiske og neutrale faglige principper. Det klassiske studium blev herefter foretaget af Cole og Cole i starten af 1970'erne, og viste en tydelig elitedannelse indenfor faget fysik i USA (Cole & Cole 1973). Eliteforskere og deres institutter havde privilegeret adgang til ressourcer og anerkendelse, men resultaterne blev også tolket derhen, at disse privilegier i vid udstrækning var efter fortjeneste, dvs. faglige præstationer målt ved fx publicering og citationsfrekvenser. Senere er der gennemført en række studier efter samme model.

En metodemæssig indvending mod disse typer af studier er, at det kan være vanskeligt at bestemme årsags-virkningsrelationen sikkert. Det kan fx tænkes, at sammenhængen fremkommer ved, at underliggende økonomisk eller social kapital favoriserer de pågældende forskere dobbelt, ved både at lette deres adgang til eliteinstitutionerne med store forskningsressourcer og til prestigøse publiceringskanaler med høj grad af synlighed og impact.

KØN

Køn og forskningsrådsbevillinger – tidligere studier

Skævhed i tildeling af forskningsrådsbevillinger anfægter forskningssystemets legitimitet. I undersøgelser af bevillingspraksis har de komplekse problemer om kønsskævhed i flere år stået centralt, og der findes en række analyser af sammenhæng mellem køn og forskningsrådsbevillinger. En af de første var Zuckerman (1991), der ikke fandt nogen kønsforskelle, mens andre senere undersøgelser viste det modsatte. Wennerås & Wold (1997) påviste i en meget citeret artikel i Nature en udtalt kønsskævhed ved uddeling af post.doc. stillinger fra det svenske sundhedsvidenskabelige forskningsråd, idet mænd konsekvent blev vurderet højere end kvinder, også når ansøgernes kvalifikationsniveau var ens. Sandström og Hällsten (2004) undersøgte mere end 20.000 ansøgninger til fire svenske forskningsråd i perioden 1988 til 2001 og

fandt, at kvinders succesrater var markant lavere (10-15%) i den første halvdel af perioden, men at der skete et skift i uddelingskriterierne omkring 1995, hvorefter forskellen indsnævredes betydeligt. Bornmann & Daniel (2004) undersøgte 2697 ansøgninger om ph.d. og post.doc. stillinger og fandt kønsbias ved uddeling af ph.d.-, men ikke post.doc.-stipendier. Bornmann et al. (2007) foretog en meta-analyse af undersøgelser af succesrater for hhv. kvinder og mænd, der omfattede 66 uddelinger fra 21 studier. De fandt, at mænd i gennemsnit havde højere succesrater end kvinder (odds ratio var 1.07), et resultat der karakteriseredes som et robust vidnesbyrd om, at mænd i gennemsnit havde større chance for succes end kvinder. En undersøgelse af March, Jayasinghe & Bond af uddelinger fra Australian Research Council fandt ingen forskel på mænds og kvinders succesrater, men forfatterne bemærker, at den meget lave andel af kvindelige ansøgninger (15,3%) i sig selv repræsenterer en udtalt kønsskævhed. Henningsen, Gundelach & Juselius undersøgte i 1999 uddelinger fra det danske samfundsvidenskabelige forskningsråd og viste, at det kunne se ud til, at kvinder og mænd i visse sammenhænge vurderedes forskelligt. Endelig har Jacobsson & Lundberg (2008) for det svenske Vetenskapsråd analyseret forskningsrådsuddelinger i perioden 2003-07 uden at finde markante kønsforskelle. Mænd havde dog en større chance for succes, men denne forsvandt, hvis man kontrollerede for forskningsmæssig anciennitet.

Køn i forskningen generelt

Mens betydningen af social oprindelse for forskeres rekruttering og karrieremuligheder er meget lidt belyst, er kønsuligheden i det akademiske system relativt veldokumenteret. I Danmark har Ståhle undersøgt mænds og kvinders i forskerstaben på universiteterne (Ståhle 1998; 1999; 2007), og Forskningsrådene tog i 1995 initiativ til det tværrådslige projekt Kønsbarrierer i de Højere Uddannelser og Forskningen. En oversigt over resultaterne fra dette er givet i Højgaard & Søndergaard (2002). På europæisk plan har EU's Women and Science Unit haft stor betydning for fremskaffelsen af statistik og analyser om kvinder i forskning. Her skal særligt nævnes The ETAN Report, Promoting Excellence by Mainstreaming Gender Equality (2000), hvor en arbejdsgruppe med medlemmer fra 14 lande kortlagde køn i forskningen i de respektive lande og påviste, at kvinder var underrepræsenterede på alle niveauer. Stillet overfor denne påvisning af, at de europæiske lande ikke realiserede deres fulde forsknings-

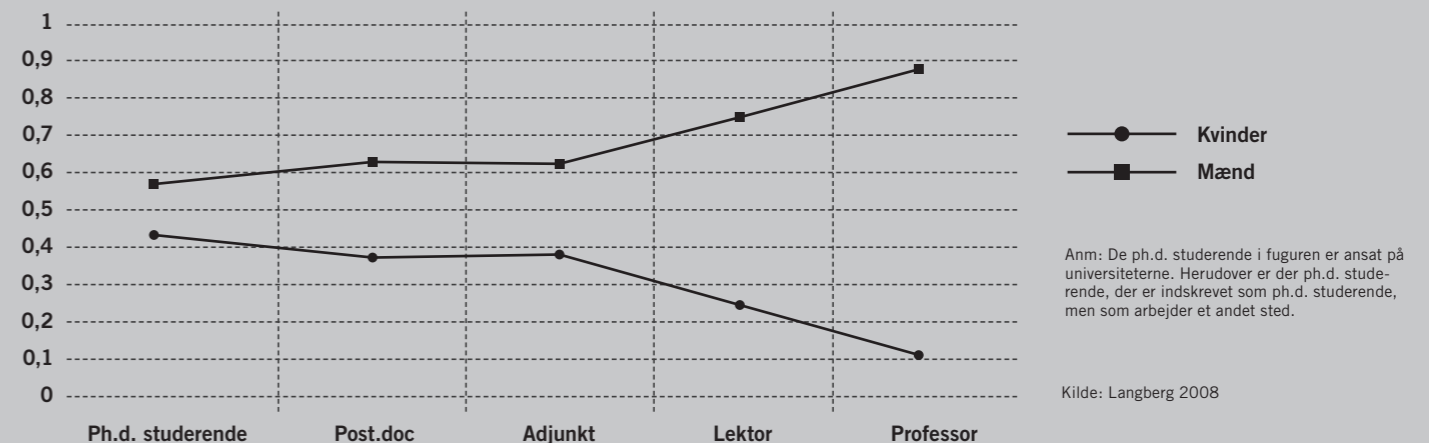
potentiale, var den umiddelbare reaktion i EU bekymring for forskningens kvalitet og for den europæiske konkurrenceevne (The Etan Report 2000).

De internationale undersøgelser viser, at Danmark i dag har en lavere kvindeandel blandt de fastansatte på universiteterne end de fleste af de lande, vi sædvanligvis sammenligner os med, og forskellen synes snarere at øges end at aftage. Kvinder udgør 10% af professorerne og 22% af lektorerne ved de danske universiteter (Videnskabsministeriet 2005:8). Spørgsmålet om mænds og kvinders placering og muligheder i det akademiske system har flere sider. Det kan formuleres som et ligestillingsspørgsmål: Har mænd og kvinder samme mulighed for at få en forskningsstilling? Det kan også formuleres som et spørgsmål om indhold i forskningen: Afspejler universitetsforskningen både mænds og kvinders holdninger og prioriteringer. Endelig kan det betragtes som et spørgsmål om forskningskvalitet: Rekrutterer det danske forskningssystem de mest kvalificerede forskere?

Figur 2.1 viser procentandelen af kvinder og mænd på de danske universiteter fordelt på stillingskategori. Saksediagrammet illustrerer, hvorledes der bliver en stadig lavere procentdel af kvinder, når man bevæger sig op i stillingshierarkiet. Etan rapporten fra EU (2000) viser, at dette mønster gentager sig i alle de undersøgte lande.

Er der enighed om, at den manglende kvinderekruttering er et problem, er der imidlertid ikke enighed om problemets årsager. I debatten har der tegnet sig to hovedsynspunkter. Det ene siger, at den lave kvindeandel er et resultat af, at der har været få kvinder i rekrutteringslaget og at problemet vil løse sig selv over tid, fordi kvindernes andel af rekrutteringsgrundlaget stiger i disse år (Ståhle 1998; Allen & Castleman 2001). Det andet synspunkt er, at der ikke er belæg for en sådan optimisme, idet kvindeandelen blandt forskere ikke øges proportionalt med stigningen i rekrutteringsgrundlaget, og at der derfor er tale om et mere sammensat problem (Alper 1993; The Etan Report 2000). Som fremhævet af Langberg (2008) peger udviklingen på, at det sidste synspunkt nok er det, der kommer nærmest virkeligheden, og ser man på forsknings- og uddannelsessystemet som helhed, viser der sig et kompliceret samspil mellem mænds og kvinders placering og de regler, prioriteringer og dimensioneringer, der kendetegner systemet. Mænd og kvinder er placeret forskelligt, og disse forskelle spiller sammen med systemtræk på måder, der tenderer til i højere grad at føre mænd ind i og kvinder ud af forskningen på universiteterne. Der er tale om en lang række kønsdifferentierende mekanismer, der ikke alle kan siges at være objektive og velbegrundede i forhold til samfundets behov for forskning og uddannelse.

FIGUR 2.1
PROCENTANDELEN AF KVINDER OG MÆND PÅ DE DANSKE UNIVERSITETER FORDELT PÅ STILLINGSKATEGORI I 2005

Køn, uddannelse og forskerkarriere

Overordnet set kunne der ellers være grund til optimisme, når man ser på det danske uddannelsessystem som helhed. Fra begyndelsen af 70'erne har kvinder været i flertal på de gymnasiale uddannelser, og fra 1998 har der været flere kvinder end mænd på universiteterne (tabel 2.2). Samtidig er der sket en ændring i kvinders gennemførelsesprocenter på de lange videregående uddannelser. Mens kvinder i 50'erne og 60'erne havde langt lavere gennemførelsesprocenter end mænd, så gennemfører kvinder i dag deres studier i samme omfang som mænd.

Figur 2.1 viste, at jo højere man kom op i universiteters stillingshierarki, des lavere kvindeandel fandt man. Det samme gør sig gældende i sektorforskningen. Men der er forskel på fagene. Der er relativt flere kvinder indenfor humaniora, sundhedsvidenskab, jordbrugsvidenskab og relativt færre inden for naturvidenskab og teknisk videnskab (tabel 2.3). Man genfinder imidlertid saksediagrammet inden for de enkelte fag (Henningens & Højgaard 2002).

I dag er en ph.d.-grad et reelt adgangskrav for at opnå ansættelse som forsker. Det kan derfor være interessant at se på, hvordan mulighederne for at passere denne "gate" er fordelt. Konkurrence om stipendier foregår primært inden for hovedområder (evt. inden for fag). Derfor bliver fordelingen af stipendier mellem

hovedområder/fag afgørende for, hvor svært det er at få et stipendium.

Tabel 2.4 illustrerer, hvad der sker ved overgangen fra kandidatuddannelse til ph.d., idet den viser, hvordan antallet af kandidater og antallet af ph.d.-grader i 2006 (overgangsrater) forholder sig til hinanden på de faglige hovedområder. På sundhedsvidenskab, samfundsvidenskab og naturvidenskab svarer andelen af kvindelige ph.d.'ere til andelen af kvindelige kandidater, mens andelen af kvindelige ph.d.'ere er lavere end andelen af kvindelige kandidater på humaniora, jordbrugsvidenskab og det tekniske område. Samtidig viser tabellen det strukturelle forhold, at der er en tendens til at der er flere ph.d.-stipendier på mandeområder end på kvindeområder. Der er mange stipendier på sundhedsområdet, men der er f.eks. kun 0.08 ph.d.-grader for hver kandidat på humaniora, mens tallet er 0.26 på naturvidenskab (og kun 0.05 på samfundsvidenskab). Og disse uligheder må antages at blive mere udtalte i fremtiden, da forøgelsen af stipendieantallet i forbindelse med Globaliseringsmidlerne hovedsageligt ligger inden for naturvidenskab, sundhedsvidenskab og teknik. Alt i alt resulterer dette i en underrepræsentation af kvinder på ph.d.-studiet på 6 procentpoint, svarende til en odds-ratio i mænds favør på 1,08.

Undersøgelser af rekruttering på højere niveauer viser en tilsvarende systematisk underrekruttering af

kvinder. Endvidere viser forskningsstatistikkerne, at kvinder på alle områder er bedre repræsenteret i forskning generelt end i de faste videnskabelige stillinger (Henningens & Højgaard 2002). Det er således ikke en generel mangel på interesse for forskning hos kvinder, der kan forklare manglen på kvinder i faste stillinger. Ej heller er det historiske efterslæb nok til at forklare underrepræsentationen. Her tydeliggør saksediagrammet det faktum, at frasorteringen af kvinder sker over hele karriereforløbet og i de forskellige kontekster, som konstituerer dette forløb, og alle undersøgelser peger på, at det er meget komplekse processer, som er på spil. Knorr Cetina (1999) peger på underrepræsentationen af kvinder som et resultat af interaktionen mellem den systemiske logik og det politiske rationale, der lever i forsknings- og uddannelsessystemet, og de organisatoriske forståelser og procedurer, som er indvævet i de specifikke institutkulturer, de epistemiske kulturers fagtraditioner og individuelle forhandlinger af kulturelle forskrifter for kønnet subjektivitet og identitet.

Hvis man ser på den aktuelle diskussion om universiteternes fremtid, tyder meget på at "Excellence" vil blive et af de nye forskelssættende begreber, som kommer til at få indflydelse på den fremtidige fordeling af magt og ressourcer i det akademiske system, og her er spørgsmålet om, hvordan man definerer og måler videnskabelig "Excellence" centralt, særligt om

mandlige og kvindelige forskere bliver vurderet ens. Dette var emnet, for EU-rapporten Gender and Excellence in the Making fra 2004, der med udgangspunkt i "Excellence" fokuserede på de processer, der giver anledning til forskelle i mænds og kvinders videnskabelige karrierer. Rapporten havde som udgangspunkt, at fremragende forskning ikke var et universelt, overdisciplinært faktum, noget "naturligt givet", men en social konstruktion og som sådan åben for mange slags bias. Brouns 2004 refererer i sit bidrag til Bourdieus teser om, at påstandene om objektivitet og upartiskhed er en af den nutidige videnskabs stærkeste myter (Bourdieu 1988), hvis funktion er og har været at dække over særinteresser hos enkeltforskere og faglige miljøer. Netop kønsneutralitet har været en vigtig del af denne myte, som mange feministiske forskere har påpeget (Harding 1986; Morley & Walsh 1999). I bedømmelsessammenhæng anfører Cozzens (2004), at den langvarige debat om objektivitet og retfærdighed i bedømmelser i 80'erne mere eller mindre endte med en konstatering af, at nok var systemet ikke perfekt, men det var det bedste man havde (Cole & Cole 1985). Nu har det øgende fokus på køn (og diskussionerne om overgang fra modus 1 til modus 2 forskning) skabt fornyet diskussion om et system, der ikke bare synes at være mindre end perfekt, men også repræsenterer en hindring for mange kvinder i at opnå en fuldgyldig videnskabelig karriere, idet talent og videnskabelig produktion ikke er nok for at avancere i det viden-

TABEL 2.2
ANDEL AF KVINDER BLANDT DE DIMITTEREDE FRA DE GYMNASIALE UDDANNELSER, BLANDT STUDIESTARTERE PÅ DE LANGE VIDEREGÅENDE UDDANNELSER (LVU) OG BLANDT KANDIDATER FRA DE LANGE VIDEREGÅENDE UDDANNELSER (LVU)

	1950	2006
Dimitterede fra gymnasiale uddannelser	39%	57%
Optaget på LVU	32%	54%
Kandidat fra LVU	12%	52%

Kilde: Statistisk Årbog 1952, 2008.

TABEL 2.3
KVINDEANDELE, AFSLUTTEDE LANGE VIDEREGÅENDE UDDANNELSER OG PÅBEGYNDTE PH.D.-UDDANNELSER 2006

Hovedområde	Kvindeandel 2006	
	Afsluttede LVU	Påbegyndt ph.d.-uddannelse
Humaniora	66%	48%
Sundhed	62%	60%
Jordbrug	70%	60%
Samfundsvidenskab	51%	48%
Naturvidenskab	41%	42%
Teknik	28%	24%
I alt	52%	46%

Kilde: Statistisk årbog 2008.

TABEL 2.4
FORHOLDET MELLEM ANTAL KANDIDATER OG ANTAL PÅBEGYNDTE PH.D.-GRADER 2006. OPDELT PÅ HOVEDOMRÅDER OG KØN

Hovedområde	Overgangsfrekvens ¹⁾ til ph.d.-studium 2006		
	Kvinder	Mænd	Alle
Humaniora ²⁾	0.056	0.117	0.076
Sundhed ³⁾	0.340	0.310	0.322
Jordbrug ³⁾	0.381	0.249	0.289
Samfundsvidenskab	0.043	0.049	0.046
Naturvidenskab	0.253	0.268	0.259
Teknik	0.141	0.176	0.166
I alt	0.146	0.119	0.133

1) Overgangsfrekvens er defineret som antal påbegyndte forskeruddannelser pr. kandidat.

2) Humaniora har en markant forskel på mænds og kvinders overgangsrater. Samtidig er humaniora det område, der har langt fleste kvindelige studerende. Bemærk at man ikke finder en tilsvarende overrepræsentation af kvinder på det tekniske område, selvom kvinder her er stærkt underrepræsenteret blandt de studerende.

3) Overgangsfrekvenserne her er til en vis grad misvisende, da en stor del af ph.d.erne på disse områder kommer fra naturvidenskab og teknik, der derfor reelt har en højere overgangsrate.

Kilde: Statistisk årbog 2008.

skabelige system. Det kræver også ressourcer, tid og sociale netværk, og disse er ikke ligeligt fordelt mellem kønnene (se fx Jacobsson og Lundberg 2008).

I relation til uddelinger fra forskningsråd etc. kan man endelig bemærke, at Brouns (2004) gør sig til talsmand for det synspunkt, at selv om kvinder og mænd havde sammenlignelige succesrater fx ved forskningsrådsuddelinger, så var det ikke nødvendigvis et tegn på, at der ikke foregik diskrimination. Det er velkendt, at kvinder er mere tilbageholdende med at ansøge end mænd, hvad enten det gælder stillinger eller andre former for bevillinger (jvf. eksempelvis den danske diskussion om rekruttering, hvor der lægges meget vægt på at opfordre kvinder til at søge videnskabelige stillinger). Denne selvselektion må formodes at føre til, at kvindelige ansøgere i gennemsnit er mere kvalificerede end mænd, når de ansøger, og man skulle derfor forvente højere succesrater.

Nationalitet

At forskning er international, og at værdien af resultater og forskningsindsats skal bedømmes uafhængigt af forskernes nationalitet, er i princippet et lige så indlysende ideal, som at fx køn eller race ikke skal spille nogen rolle. Videnskabsteoretisk er det begrundet i, at viden er universel, og funktionelt er det begrundet i, at det sikrer den størst mulige vidensvækst, idet forskning derved globalt kommer til at udgøre et samlet integreret og koordineret system, hvorved de samlede talenter og ressourcer udnyttes bedst muligt.

Virkeligheden er lidt anderledes. Selvom viden, oplysning og ideer er universelle og grænseløse, har de altid været kulturelt indlejret. Nationalitet og nationalstaternes interesser fik stigende indflydelse, især fra starten af 1800-tallet. Det afspejles nok tydeligst indenfor videnskaber, der har kultur, historie, samfundsforhold og retsvæsen som genstandsområder. Men også indenfor naturvidenskabelige, medicinske og teknologiske områder kom nationale grænser og interesser til at spille en rolle. Tydeligst hvis der er tale om militært eller sikkerhedspolitisk følsomme områder, men også hvor der er stærke økonomiske interesser på spil, kan forskningens nationale tilknytning have betydning. Også hvad angår den fri uafhængige grundforskning, dukker nationale interesser og stolthed op. Forskningspræstationer og dermed følgende prestige indgår i konkurrencen mellem nationer, og jævnlige fremkommer ranglister, hvor nationerne placeres.

Forskningspolitisk dominerer partikulære nationale hensyn frem for universalisme. I den gældende danske "lov om forskningsrådgivning mv.", § 7 hedder det direkte: "Det Frie Forskningsråd skal støtte dansk forskning baseret på forskernes egne initiativer"; altså opereres der her med begrebet "dansk forskning". Det er ikke er nærmere defineret, hvad dansk forskning er, men i hvert fald er støttemuligheder ikke forbeholdt danske statsborgere. Samtidig tilskyndes i Danmark, som i de fleste lande, til internationalt samarbejde, men det er landenes egeninteresser i at hente viden og ekspertise ude fra, snarere end den modsatte, der synes at være ledende. Fx tilskyndes institutioner til at rekruttere forskere fra udlandet, mens danske forskeres udvandring som regel opfattes som brain drain, altså et tab (se fx Jespersen et al. 2006).

Der er således et modsigelsesfyldt forhold mellem åbenhed uden hensyn til nationalitet og afgrænsning ud fra nationale interesser. Fra forskningslitteraturen kendes enkeltteksempler, hvor nationale interesser eller stolthed synes at smitte af på vurderinger af forskningsresultater. I USA har man af mange grunde længe haft fokus på racemæssige og etniske minoriteters deltagelse indenfor uddannelse og forskning. Større repræsentative undersøgelser er dog ret sparsomme, men i en oversigtsartikel om universalisme vs. partikularisme konkluderer Long og Fox (1995), at alle racemæssige, etniske og religiøse minoriteter har lavere deltagelse og karrieremuligheder end hvide amerikanere (dog udgør jøder en undtagelse, og asiater klarer sig relativt godt).

Studier af produktivitet og etnicitet er sjældne. En af de få, større og repræsentative undersøgelser om emnet har studeret forskere, der har erhvervet ph.d.-grader i USA i året 2001 (Corley & Sabharwal 2007). Man undersøgte, om der var forskelle mellem forskere født i USA og forskere med andet oprindelsesland med hensyn til produktivitet, løn, karriereforløb mv. Mange fra udlandet rejser til USA for at erhverve ph.d.-grad og fortsætter dernæst ofte som forskere i landet, således at omkring 20% af alle forskere i USA i 2003 var af udenlandsk herkomst (National Science Board 2003:9), og i Corley og Sabharwals undersøgelse var 23% af udenlandsk herkomst. Blandt resultater af særlig relevans var, at udenlandsk fødte forskere gennemgående arbejdede mere og var mere publiceringsproduktive end forskere født i landet, samtidig med at de på den anden side gennemsnitligt fik lavere løn og indtog lavere akademiske positioner.

For Danmarks vedkommende indeholder Ståhles (2007) undersøgelse af forskerrekuttering ved danske universiteter perioden 2004-06 opgørelser over andele af udenlandske ansøgere ved stillingsbesættelser. Næsten halvdelen af alle opslag blev annonceret internationalt. Andelen af opslag, hvortil der kom udenlandske ansøgere, var under et 52%, og andelen af opslag med kvalificerede udenlandske ansøgere var 43%. I perioden 2004-06 havde næsten en fjerdedel (24%) af de nyansatte udenlandsk statsborgerskab. Heraf kom knap halvdelen fra en stilling i udlandet, mens de øvrige i forvejen var i Danmark (Ståhle 2007:114ff). Dette er udtryk for en stigning i forhold til forudgående år.

3. Forskningsrådsansøgninger: hvem søger?

DATAMATERIALET

Fra Forsknings- og Innovationsstyrelsen har vi fået oplysninger om ansøgninger og ansøgere til danske forskningsråd i perioden 2001-2006, i alt 19.102 ansøgninger fra 7.891 ansøgere (203 ansøgninger er udeladt pga. invalide oplysninger). Oplysningerne om indkomne ansøgninger og deres behandlingsproces er registreret i et elektronisk system, DocuLive, og disse er suppleret med yderligere data fra registre i Danmarks Statistik, hvorfra er hentet en del baggrundsoplysninger om ansøgerne. Fra DocuLive er medtaget oplysninger om selve ansøgningerne: Ansøgningsår, bevillingsorgan, virkemiddel, beløbsstørrelse samt udfaldet af rådets behandling af ansøgningen. Desuden er medtaget oplysninger om ansøgerne selv, deres stillingsbetegnelse, hvilken institution, de er knyttet til, samt deres akademiske grader, såfremt de har oplyst herom. Fra Danmarks Statistik er hentet supplerende oplysninger om ansøgerne, herunder bl.a. deres uddannelse, forældrebaggrund, statsborgerskab og nationale oprindelse.

Den nu eksisterende rådsstruktur er fastlagt i lov om forskningsrådgivning fra 2003, hvor den væsentligste nyskabelse, set i den foreliggende sammenhæng, var oprettelsen af Det Strategiske Forskningsråd (af pladshensyn udelades beskrivelse af strukturen før 2003).

TABEL 3.1
ANSØGNINGER TIL FORSKNINGSRÅDENE 2001-2006

	Antal ansøgninger
FNU	3.507
FTP	3.305
FSS	4.376
FKK	3.620
FSE	2.238
Tværrådsligt	324
I alt, DFF	17.370
DSF	935
KUF, andet	797
I alt	19.102

Note: ansøgninger er rubriceret efter, hvilket organ, der har truffet beslutning om ansøgningen.

De relevante organer er her:

- 1) Det Frie Forskningsråd, bestående af en bestyrelse og de fem faglige forskningsråd: Forskningsrådet for Natur og Univers (FNU), Forskningsrådet for Teknik og Produktion (FTP), Forskningsrådet for Sundhed og Sygdom (FSS), Forskningsrådet for Kultur og Kommunikation (FKK) og Forskningsrådet for Samfund og Erhverv (FSE). Ansøgninger til Det Frie Forskningsråd forventes efter loven at være baseret på "forskernes egne initiativer", dvs. de spørgsmål og problemprioriteter, som forskningen selv tilsliger.
- 2) Det Strategiske Forskningsråd, hvorunder er oprettet en række programkomiteer. Her er der tale om "forskning inden for politisk prioriterede og tematisk afgrænsede forskningsområder".
- 3) Koordinationsudvalget for Forskning/ Forskeruddannelsesudvalget, der i en periode specielt har forvaltet midler til uddannelse af forskere.

Dertil kommer en lille restgruppe af ansøgninger, der falder uden for disse grupper.

Sammensætningen af disse råd og deres opgaver og beføjelser er fastsat i lovgivningen, og det er viden-skabsministeren, der udpeger medlemmerne. Der kan søges bevillinger til en lang række af forskellige formål, både emnemæssigt og med hensyn til, hvilken type af "virkemidler", dvs. hvilken type af

TABEL 3.2
ANSØGERNES KØNS- OG ALDERSPROFIL

Alder	Kvinde	Mand	Alle
20-29	170 (37,1%)	288 (62,9%)	458 (100%)
30-39	1.131 (38,1%)	1.840 (61,9%)	2.971 (100%)
40-49	620 (29,8%)	1.461 (70,2%)	2.081 (100%)
50-59	377 (24,2%)	1.183 (75,8%)	1.560 (100%)
60-69	107 (18,5%)	471 (81,5%)	578 (100%)
70-	9 (17,6%)	42 (82,4%)	51 (100%)
Uoplyst	145 (75,5%)	47 (24,5%)	192 (100%)
I alt	2.559 32,4%	5.332 67,6%	7.891 100%

Note: uoplyst alder inkluderer et antal med fejl i registret

indsats til fremme af forskning, der er tale om, fx projektstøtte, centre, apparatur, stipendier, gæsteforskere, rejser mv. De kategorier, der vejer tungest er klart projekterne, der kan række fra små individuelle projekter til under en million kr. til store flerårige kollektive projekter til to cifrede millionbeløb. De store samlede, flerårige programmer til trecifrede millionbeløb, og som kendes fra fx Sverige, finder vi derimod ikke i det danske forskningsrådssystem.

Som man ser, falder langt hovedparten af ansøgninger under Det Frie Forskningsråd, der har modtaget 17.370 ansøgninger i de seks år 2001-2006. Det Strategiske Forskningsråd (DSF), der først blev etableret fra 2004, har frem til og med 2006 modtaget 935 ansøgninger (det skal bemærkes, at en del ansøgninger fra puljer til særlige politisk fastsatte temaer, såkaldte "cigar-kasser" fra 2001-2002, i oversigten er rubriceret som strategisk forskning). Koordinationsudvalget for Forskning (KUF), der ligeledes først kom til i 2004 har, via Forskeruddannelsesudvalget, specielt administreret midler til forskeruddannelse og rejsestipendier, og har her modtaget 797 ansøgninger.

De 19.102 ansøgninger er indsendt af i alt 7.891 ansøgere, altså i gennemsnit 2,4 ansøgninger pr. ansøger. Dette gennemsnit dækker dog over en meget stor spredning, idet knap halvdelen (48%) af de 7.891 kun har søgt en enkelt gang, og 43% har søgt 2-5 gange, mens nogle få har været meget ihærdige ansøgere. Godt hundrede personer har søgt mere end 15 gange i løbet af de seks år.

Disse to populationer, de 7.891 ansøgere og deres 19.102 ansøgninger gøres i det følgende til genstand for en nøjere analyse. Vi vil undersøge, hvordan ansøgerne fordeler sig ud fra centrale sociologiske kendetegn og derefter, i næste afsnit, om disse kendetegn har betydning for, om de har succes eller ej med deres ansøgninger.

ANSØGERNE

I det følgende vil vi kort give en præsentation af ansøgerskaren ud fra centrale baggrundsvariable.

Tabel 3.2 viser, at ca. 1/3 af ansøgerne under et er kvinder, hvilket nogenlunde svarer til fordelingen i forskerstaben som helhed. Kvindeandelen er størst i de yngre aldersgrupper, dvs. i alderskohorterne under 40 år. Samlet udgør disse yngre ansøgere godt 40% af alle, hvilket må betragtes som en ret høj andel.

Institutionel tilknytning, stilling og akademiske grader

Formelt er det ikke en forudsætning for at få bevillinger fra forskningsråd, at ansøgere er knyttet til, endsige i forvejen ansat ved en dansk forskningsinstitution. Også "løse fugle" eller forskere ved private virksomheder kan søge.

Tabel 3.3 belyser ansøgers tilknytning til forskningsinstitutioner, baseret på ansøgernes egne oplysninger i ansøgningerne. Det fremgår, at langt hovedparten faktisk er knyttet til en offentlig dansk forskningsinstitution, idet kun ca. 5% har tilknytning til anden type af institution (privat virksomhed, udenlandsk institution, privat projekt ol.), mens 8% ikke har oplyst tilknytning, antagelig fordi der ikke har været nogen.

Resten er altså knyttet til en etableret offentlig forskningsinstitution. Kolonnen til højre viser til sammenligning tal for VIP-personale iflg. forskningsstatistikken (2006), men tallene er dog ikke fuldt sammenlignelige, idet universitetshospitaler ikke indgår som særskilt kategori i forskningsstatistikken, men er inkluderet i de universiteter, de er knyttet til. Dette forklarer sikkert underrepræsentationen for Aarhus og Syddansk universiteter. Der ud over synes DTU også at være underrepræsenteret i ansøgergruppen. Alt i alt afspejler ansøgerkredsen således størrelsesforholdene mellem de etablerede danske forskningsinstitutioner.

TABEL 3.3
ANSØGERE FORDELT EFTER INSTITUTIONEL TILKNYTNING. SAMMENLIGNING MED FORSKNINGSSTATISTIK

Institution	Ansøgere		Andel af VIP
	Antal	Procent	Procent
Københavns Universitet	1.490	19%	19%
Aarhus Universitet	891	11%	16%
Aalborg Universitet	334	4%	9%
Syddansk Universitet	406	5%	7%
Roskilde Universitetscenter	217	3%	3%
Danmarks Tekniske Universitet	475	6%	13%
Den Kongelige Veterinær- og Landbohøjskole	331	4%	7%
Copenhagen Business School	226	3%	4%
Handelshøjskolen i Århus	63	1%	1%
Danmarks Pædagogiske Universitet	105	1%	2%
Danmarks Farmaceutiske Universitet	68	1%	2%
Arkitektur, kunst, musik, biblioteksvæsen, IT-Universitet	89	1%	0
Hospitaler m.v.	963	12%	-
Sektorforskning, museer, biblioteker mv.	1.182	15%	17%
Andet, herunder bl.a. 'ingen institutionstilknytning' el. 'administreres af bevillingshaveren', private virksomheder	183	2%	-
Udenlandske Universiteter	169	2%	-
Institutter og Centre ved uidentificerbare universiteter og centre mv.	54	1%	-
Uoplyst	645	8%	-
I alt	7.891	100%	100%

Kilde, Alle VIP: Forskningsstatistik 2006, tabel 16. Center for Forskningsanalyse.
- : kategorien forekommer ikke.

En yderligere indikator på spredningen i ansøgerkredsen er ansøgernes stillingsbetegnelse, som fremgår af tabel 3.4.

TABEL 3.4
ANSØGERE FORDELT EFTER STILLINGSNIVEAU

Stillingsniveau	Antal	Procent
Øverste lederniveauer (rektor, dekan, direktører, chefer mv.)	217	2,7%
Mellem- og laveste lederniveau	240	3,0%
Professor	1.042	13,2%
Seniorforsker, docent, lektor	2.184	27,7%
Adjunkt, forsker, post.doc., ph.d.-stipendiat mv.	1.661	21,0%
Overlæge, afdelingslæge og klinisk professor	490	6,2%
Speciallæge, 1. reservelæge, læge mv.	206	2,6%
Anden stillingsbetegnelse	310	3,9%
Kun akademisk grad eller fag oplyst	1.406	17,8%
Uoplyst	135	1,7%
I alt	7.891	100,0%

Stillingsbetegnelserne er kodet og grupperet ud fra de oplysninger, ansøgere selv har angivet i ansøgnings-skemaerne. Gruppering er foretaget efter hierarkisk niveau, om muligt: formelt ledelseshierarki, hvor det er på tale (rektor, dekan, direktør, institutleder osv.), eller ud fra det akademiske hierarki: VIP-stillingsbetegnelse professor, lektor, seniorforsker osv. Dertil kommer hospitalssektorens stillingshierarki. Der synes at være nogen overrepræsentation af ansøgere fra de øvre lag i stillingshierarkiet (topledelse, professorer i forhold til lektorer og adjunkter) og – især – overlæger i forhold til reservelæger mv. En gruppe er særlig interessant, nemlig de ca. 18%, der kun har angivet en akademisk grad eller fag, fx cand.mag., historiker eller lignende, men ikke nogen egentlig ansættelse. Det må formodes, at denne gruppe især består af personer, der på ansøgningstidspunktet er uden ansættelse som forsker, "løse fugle", måske som nyuddannede eller fordi en tidligere tidsbegrænset ansættelse er udløbet.

Tabel 3.5 viser ansøgernes fordeling på hhv. grunduddannelse og ph.d.- eller dr.-grad. Man ser, at den mest talstærke gruppe klart er ansøgere med naturvidenskabelig kandidatuddannelse, der udgør 22,8%, en andel der er langt større end såvel blandt alle med videregående uddannelse som blandt forskere. Den næststørste gruppe er personer med humanistisk uddannelse (15,8%).

Uddannelsesoplysningerne om kandidatgrad stammer fra registre i DS, og forklaringerne på den store gruppe "uoplyst" (28,5%) kan være flere: dels er en del ansøgere ikke registreret med uddannelsesoplysning

ger, fordi de har en uddannelse fra udlandet (danske statsborgere med udenlandsk uddannelse, indvandrere, udenlandske statsborgere mv.), og dels kan der mangle oplysninger både om de helt unge ansøgere og de ældste blandt ansøgerne. Hvad dr.-grad/ ph.d.-grad angår stammer oplysninger ligeledes fra DS-register, men her suppleret med oplysninger fra ansøgnings-skemaerne. Mindst 70% af ansøgerne har haft en ph.d. eller dr.-grad, evt. begge dele. Den ret store gruppe med ph.d.- eller dr.-grad under "andre ell. ingen nærmere angivelse" på godt 20% omfatter antagelig bl.a. personer med en grad, erhvervet i udlandet.

Men bortset fra disse uspecificerede grupper er de største grupper ansøgere med baggrund i naturvidenskab, sundhed og humaniora, hvad enten man ser på kandidatgrad eller ph.d.-/ dr.-grad, fulgt af mindre talstærke grupper med tekniske og samfundsvidenskabelige uddannelser. De øvrige områder er kun beskedent repræsenteret.

Social oprindelse

Tabel 3.6 rummer tal, der kan belyse forskernes sociale oprindelse, her indiceret ved fars erhvervsuddannelse. Som det fremgik af indledningen, er det veldokumenteret, at der er meget stor chancelighed, betinget af social oprindelse, hvad angår gennemførelse af lang videregående uddannelse og opnåelse af ph.d.-grader. En enkelt tidligere undersøgelse, der har belyst den sociale rekruttering, er medtaget til sammenligning (Andersen 1997).

TABEL 3.5
ANSØGERE FORDELT EFTER GRUNDUDDANNELSE OG PH.D. ELLER DR. -GRAD

Fagområde	Kandidatgrad		Ph.d.- eller dr.-grad	
	Antal	Procent	Antal	Procent
Humaniora, teologi	1.253	15,8%	724	9,2%
Naturvidenskab	1.796	22,8%	1.039	13,2%
Samfundsvidenskab	823	10,4%	389	4,9%
Teknologi	542	6,9%	517	6,6%
Jordbrugsvidenskab, veterinær	323	4,1%	332	4,2%
Sundhed, medicin	908	11,5%	984	12,5%
Andre ell. ingen nærmere ang.	.	.	1.576	20,0%
Uoplyst/ ingen	2.246	28,5%	2.330	29,5%
I alt	7.891	100,0	7.891	100,0%

Tallene for den foreliggende undersøgelse findes i kolonnen til venstre. Som det fremgår, er der kun medtaget ansøgere, der er under 50 år gamle. Det skyldes, at oplysningerne om forældre for de ældre årgange er mangelfulde, idet de bygger på Folketællingen fra 1970, som rummede for stor usikkerhed for de ældre årgange. Også for de yngre årgange er der et vist bortfald, og antagelig er bortfaldet størst, hvad angår personer, som ikke havde nogen erhvervsuddannelse. Der skal således tages et vist forbehold for tallenes repræsentativitet.

Alligevel er tendensen meget tydelig. I kolonnerne til højre er anført sammenlignelige tal for befolkningen som helhed, nemlig vedrørende fædre til kohorter født 1957-1972, og fædre til dem fra samme kohorter, der har opnået en lang videregående uddannelse. I midten er en kolonne, der viser tal fra undersøgelsen blandt danske forskere 1996 (Andersen 1997). Man ser, at mens 5% af fødselsårgangene 1957-72 som helhed har fædre med lang videregående uddannelse, er det tilsvarende tal for vor gruppe af ansøgere 35%, og for forskere i 1996 33%. Omvendt har 44% af alle i aldersgruppen født 1957-72 fædre, der var ufaglærte, sammenholdt med kun 15% af vore ansøgere. Det ses også, at skævheden faktisk synes at være større blandt ansøgere 2001-06 i alderen under 50 år, end blandt

forskere (alle aldre) i 1995/96, idet andelen med ufaglærte fædre i sidstnævnte gruppe er 25%. Uanset at man skal være varsom med at drage for håndfaste konklusioner på grund af tallenes usikkerhed, kan det godt tænkes at være udtryk for en større tilbageholdenhed med hensyn til at sætse på at indsende ansøgninger, og en svagere selvtillid blandt personer uden akademiske traditioner og med mindre social og kulturel kapital i oprindelsesfamilien.

Køn og social oprindelse

Som ovenfor omtalt er det veldokumenteret, at kønsuligheden, skønt den er udjævnet i videregående uddannelser under et, fortsat er til stede i rekruttering af forskere, og i deres videre karriereforløb. Imidlertid er det, som Munk og Mattsson (2008:31) gør opmærksom på, hidtil meget sparsomt belyst, hvorledes disse forskelle eventuelt spiller sammen med familiebaggrund og social oprindelse. En tese er, at kvinders valg og muligheder i endnu højere grad end mændenes afhænger af forældrebaggrund og den sociale og kulturelle kapital, man kan medbringe herfra. Man kunne også formode, at effekten af relativ risikoaversion var større for kvinder, således at kvinder uden akademikerbaggrund i højere grad end mænd med samme baggrund

afholdt sig fra at søge for at undgå eventuelt nederlag ved afslag. Det skulle indebære, at kvindelige forskere, der alligevel sender ansøgninger, hyppigere end mænd havde forældre med akademisk uddannelse. Desuden har man fremført den tese, at det i højere grad er moderens end faderens uddannelse, der har betydning i så henseende, og at det skulle gælde især for kvindernes vedkommende.

Disse teser kan belyses i tabel 3.7, hvor også resultater fra forskerundersøgelsen 1996 er anført til sammenligning (Andersen 1997).

I tabellen er det altså i første omgang mandlige og kvindelige ansøgere, 2001-2006, vi sammenligner. Her viser tallene, at der stort set ingen forskel er mellem kønnene, når det gælder fædrenes uddannelsesniveau. Ser vi imidlertid på mødrenes uddannelsesniveau, er der faktisk en lidt større andel af mødrene til de kvindelige ansøgere, der har akademisk uddannelse, end af mødre til de mandlige ansøgere, nemlig 15% overfor 12%.

Går vi til forskerundersøgelsen 1995/96, til højre i tabel 3.7, finder vi helt samme forskel, når vi ser på mødrenes uddannelse; en større andel af kvindernes mødre, 11% overfor kun 8% af mændenes, har en akademisk uddannelse. Hvad fædrenes uddannelsesniveau angår, finder vi imidlertid lidt andre resultater for forskerpopulationen 1996 end i populationen af forskningsrådsansøgere. Her ser vi nemlig, at der også er en højere akademikerandel blandt fædrene til de kvindelige forskere end blandt fædrene til de mandlige, 37% overfor 32%. Men alt i alt tyder tallene på, at akademiske familietraditioner har noget større betydning for kvinders valg og muligheder i forskningens verden end for mænds, måske i særlig grad deres mødres uddannelsesniveau.

Statsborgerskab og oprindelsesland

Den sidste brik, der skal føjes til dette billede af mangfoldigheden i ansøgerkredsen, er ansøgernes nationale tilhørsforhold og oprindelse. Som nævnt i indledningen er universalisme et af idealerne i moderne videnskab, og internationalisering har længe været en central forskningspolitisk målsætning. På den anden side er forskningsrådene underlagt et krav om, at det er dansk forskning, der skal støttes. Tabel 3.8 giver visse indikatorer til belysning af dette.

Note: Kun ansøgere under 50 år er medtaget.
Manglende oplysninger om fædres erhvervsuddannelse: 1633 ansøgere.
Manglende oplysninger om mødres erhvervsuddannelse: 1273.
Danske Forskere 1996: special kørsel fra undersøgelse af danske forskere 1995/96. Se Andersen 1997.

TABEL 3.6
ANSØGERES SOCIALE BAGGRUND, INDICERET VED FÆDRES ERHVERVSUDDANNELSE, SAMMENLIGNET MED TILSVARENDE TAL FOR FORSKERE 1996 SAMT TO UDSNIT AF HELE BEFOLKNINGEN

Fars erhvervsuddannelse	Fædre til ansøgere under 50 år	Fædre til danske forskere 1996	Fædre, alle født 1957-72	Fædre, Børn med LVU født 1957-72
	Ingen erhvervsuddannelse	15%	25%	44%
Faglært	25%	24%	40%	42%
Kort/ mellemlang videregående uddannelse	25%	19%	11%	23%
Lang videregående uddannelse	35%	33%	5%	12%
I alt	100%	100%	100%	100%
N	3877	789	82603	1587

Note: Kun ansøgere under 50 år er medtaget. Manglende oplysninger om fædres erhvervsuddannelse: 1633 ansøgere.
Kilder: Forskere 1996: special kørsel fra undersøgelse af danske forskere 1995/96. Se Andersen 1997. Kohorter 1957-72: Benjaminsen 2006, bilagstabel 9.3.a.

TABEL 3.7
KVINDELIGE OG MANDLIGE ANSØGERES SOCIALE BAGGRUND, INDICERET VED FÆDRES OG MØDRES ERHVERVSUDDANNELSE, SAMMENLIGNET MED TILSVARENDE TAL FOR FORSKERE 1996

Højeste erhvervsuddannelse	Ansøgere til forskningsråd 2001-2006				Danske forskere 1996			
	Ansøgers fædre		Ansøgers mødre		Ansøgers Fædre		Ansøgers Mødre	
	Kvinde	Mand	Kvinde	Mand	Kvinde	Mand	Kvinde	Mand
Ingen erhvervsuddannelse	15,7%	14,9%	22,9%	24,6%	25,0%	24,6%	38,7%	51,3%
Faglært	22,9%	26,1%	23,3%	24,9%	16,7%	25,3%	16,3%	16,4%
Kort ell. mellemlang videregående uddannelse	25,7%	25,1%	38,7%	38,2%	21,5%	18,2%	34,0%	24,2%
Lang videregående uddannelse	35,7%	34,3%	15,1%	12,3%	36,8%	31,9%	10,9%	8,1%
I alt	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
N	1387	2490	1495	2742	144	639	147	639

Som man ser, har 83% dansk statsborgerskab, og 80% har dansk oprindelsesland. De øvrige kommer enten fra andre lande - mere end 30 forskellige, - eller også savnes oplysninger fra det relevante register indenfor perioden 2001-2006, uanset at de pågældende personer har cpr.-nr. (jf. nederste række i tabellen, hhv. 4% og 5%).

Dette giver således en vis usikkerhed vedr. andelen af ansøgere med udenlandsk statsborgerskab/ oprindelse. Det er dog holdbart at konkludere, at op mod 20% af ansøgerkredsen har udenlandsk statsborgerskab og/ eller er af udenlandsk oprindelse (af de 6506 personer med dansk statsborgerskab og med oplysning om oprindelsesland, er 217 af udenlandsk oprindelse. Kun 19 personer af dansk oprindelse har udenlandsk statsborgerskab). Hvor mange af disse 15-20%, der bor i Danmark, er ikke opgjort, men langt de fleste har tilknytning til danske forskningsinstitutioner, kan man se af ansøgningerne.

Om en andel på 15-20% skal vurderes som stor eller lille, afhænger naturligvis af, hvad man sammenligner med, men sammenlignet med de fleste andre erhverv, er det vel ret højt. I 2007 udsendte Eurostat en analyse af mobilitet blandt "highly qualified human resour-

ces in science and technology" i EU-lande, der vakte nogen opmærksomhed, idet det fremgik, at Danmark lå relativt lavt med hensyn til andele af personale af udenlandsk oprindelse, kun 4,1%, mod et gennemsnit på 6% (Eurostat 2007:2), altså en andel, der er langt mindre, end den vi her finder blandt ansøgere til forskningsråd. Eurostat-opgørelsen dækker dog også en langt bredere afgrænset gruppe end blot forskere, idet der inkluderes alle med videregående uddannelse i alle erhvervssektorer. Hvad angår forskere er 20% faktisk lige så høj en andel som i USA (jf. ovf., afsnit 2). Sammenholdt med Ståhles opgørelse, der viste at 24% af de nyansatte ved universiteterne i de seneste år havde udenlandsk statsborgerskab, indicerer tallene, at udenlandske forskere med tilknytning til danske institutioner, er nogenlunde lige så flittige til at søge forskningsråd, som forskere af dansk oprindelse.

Ser man på, fra hvilke lande ansøgere af ikke-dansk oprindelse kommer, er der som nævnt tale om mere end 30 lande. Men de fleste er imidlertid koncentreret på nogle få områder. Det drejer sig først og fremmest vesteuropæiske og nordiske lande samt en del fra Nordamerika, mens hele resten af verden kun er repræsenteret med meget få forskere.

TABEL 3.8
ANSØGERNE FORDELT EFTER STATSBOGERSKAB OG OPRINDELSESLAND

	Statsborgerskab		Oprindelsesland	
Danmark	6564	83%	6308	80%
Øvrige Norden	154	2%	174	2%
Øvrige vesteuropæiske lande	506	6%	531	7%
Øst- og centraleuropæiske lande	96	1%	138	2%
Mellemøstlige- og centralasiatiske lande	13	0%	35	0%
Afrikanske lande	13	0%	35	0%
Syd- og mellemamerikanske lande	14	0%	30	0%
Nordamerikanske lande	113	1%	123	2%
Fjernøstlige lande	56	1%	92	1%
Oceanien	20	0%	20	0%
Oplysninger mangler	342	4%	405	5%
I alt	7891	100%	7891	100%

4. Forskningsrådenes afgørelser: succes eller afslag?

SUCCESRATER OG BELØBSSTØRRELSER

Tabel 4.1 viser, hvor mange af de 19.102 ansøgninger, indsendt i årene 2001-2006, der har udløst bevillinger. Det drejer sig om 6.726, svarende til 35%. Størst er succesraten i FNU (42%) og i de tværrådsslige ansøgningsrunder, som typisk har været særlige former for virkemidler (her 43%), lavest i FTP og DSF. Da mange af de 7.891 jo har søgt flere gange, er det lige omkring halvdelen af disse, der har modtaget en bevilling på et eller andet tidspunkt i løbet af de seks observationsår.

Beløbsstørrelser

Det fremgår, at der i de seks år er bevilget i alt knap 7 milliarder fra forskningsrådene og KUF under et. Det giver godt 1 million i gennemsnit pr. bevilling. Gennemsnitsbeløb pr. ansøgning er klart størst i DSF og i de tværrådsslige bevillinger (som typisk har været særlige puljer eller virkemidler).

Disse gennemsnitstal dækker dog over meget store spredninger. De fleste har jo fået afslag, altså nul kr., men også blandt dem, der har modtaget bevillinger er der store spredninger, idet to tredjedele (66%) er beløb under en million kroner, og næsten 40% under kr. 200.000. Kun 64 bevillinger i de seks år har været på 10 millioner eller derover.

Dette er bevillingsstørrelser for de enkelte ansøgninger. Ser vi nu på fordelingen på bevillingsmodtagere, er fordelingen langt mere ulige, idet mange jo har søgt flere gange, samtidig med, at der er en tendens til, at de flittigste ansøgere også får større bevillinger, jf. tabel 4.2.

Som man ser, har omkring halvdelen modtaget et større eller mindre beløb på et eller andet tidspunkt indenfor de seks observationsår. Ud af disse heldige har igen omkring halvdelen fået mindre end 1 million kroner i alt hver. Kun små 5% har fået mere end 6 mill., og i den mest succesfulde top finder vi 56

ansøgere (0,7% af alle, og 1,4% af modtagere), der hver har modtaget samlede bevillinger på kr. 15 millioner eller mere, i gennemsnit godt 20 millioner pr. ansøger. Tilsammen har disse 56 fået tildelt godt 1,3 milliarder kroner, altså næsten 20% af den samlede bevillingssum i de seks år.

De 56 topscorere har tilsammen indsendt 555 ansøgninger (op til 30 ansøgninger pr. person) med en succesrate på 55% (sammenlignet med 35% for alle ansøgninger under et). Ansøgningerne, også fra de enkelte ansøgere, er fordelt på alle rådene, men de største andele (og beløb) er i FNU, FTP, DSF og KUF (forskeruddannelse). De store beløb er typisk en sum af en eller to relativt store bevillinger, fx til et center, rammebevillinger, til internationalt samarbejde, til apparatur ol., plus et antal mindre bevillinger. En fjerdedel af ansøgningerne er fra DTU, mens KU og Aarhus Universitet står for hver ca. en femtedel. Ud af de 56 særligt succesfulde er 51 mænd, og 45 har titel af professor (2 er overlæger, 1 er leder i øverste lag).

Når det drejer sig om forskningsrådene som allokeringsmekanisme for forskningsressourcer, må man således konstatere, at resultatet bliver en ekstremt spids pyramide. Mange får intet, meget få får meget. Det velkendte tidligere omtalte Mattæusprincip kommer tilsyneladende her til fri udfoldelse.

Uanset den forskningspolitiske og sociologiske relevans af dette emne, må en uddybning langs dette spor af pladshensyn vige i den foreliggende sammenhæng. I det følgende må vi forenkle analysen ved simpelthen at se på, om man får bevilling eller ej. Vi vil dog også anføre gennemsnitstal for bevillingsstørrelser indenfor forskellige grupper, vel vidende at disse gennemsnitstal kan tilsløre endog meget store spredninger. Vi vil her se på, om der er sammenhænge mellem ansøgerens køn, deres sociale oprindelse og deres nationale tilhørsforhold/ oprindelse og deres chancer for at få ansøgninger igennem. Heller ikke her er det muligt at nå i dybden med analyser af hvilke årsagsmekanismer, der måtte ligge bag observerede sammenhænge.

TABEL 4.1
UDFALD AF ANSØGNINGER: BEVILLINGER FRA FORSKNINGSRÅDENE, ANSØGNINGER INDSENDT 2001-2006

	Antal ansøgninger	Heraf bevilget	Succesrate	Bevilget beløb, i alt, kr	Gnsnt. bevilling, kr.
FNU	3.507	1.483	42%	1.246.871.936	840.777
FTP	3.305	844	26%	1.414.312.571	1.675.726
FSS	4.376	1.660	38%	1.083.870.474	652.934
FKK	3.620	1.353	37%	620.872.286	458.886
FSE	2.238	699	31%	545.826.451	780.868
Tværrådsligt	324	138	43%	377.756.314	2.737.365
I alt, DFF	17.370	6.177	36%	5.289.510.032	856.324
DSF	935	250	27%	1.013.642.926	4.054.572
KUF, andet	797	299	37%	639.442.869	2.138.605
I alt	19.102	6.726	35%	6.942.595.827	1.032.203

Note: Ansøgningsår (ikke bevillingsår) er af tekniske grunde anvendt som afgrænsning. Ansøgninger er rubriceret efter, hvilket organ, der har truffet beslutning om bevilling.

TABEL 4.2
ANSØGERE FORDELT EFTER, HVOR STORE BEVILLINGER DE SAMLET HAR MODTAGET, ANSØGNINGSÅR 2001-2006

Samlet bevilling	Antal ansøgere	Procent af alle	Procent af modtagere
0 kr.	3.983	50,5%	-
- 999.999 kr.	2.078	26,3%	53,2%
1 - 1.999.999 kr.	926	11,7%	24,7%
2 - 2.999.999 kr.	375	4,8%	9,6%
3 - 3.999.999 kr.	165	2,1%	4,2%
4 - 5.999.999 kr.	153	1,9%	3,9%
6 - 9.999.999 kr.	97	1,2%	2,5%
10 - 14.999.999 kr.	58	0,7%	1,5%
15 mill. kr. -	56	0,7%	1,4%
I alt	7.891	100,0%	100,0%

SUCCESRATER OG SOCIAL OPRINDELSE

Det fremgik ovenfor i afsnit 2 og afsnit 3, at der er meget stor chanceulighed, betinget af social oprindelse, både med hensyn til, hvem der kommer ind i forskerstillinger og med hensyn til, hvem der indsender ansøgninger til forskningsråd. Disse resultater viste, at der findes ret robuste mekanismer, der reproducerer uligheder op gennem livsforløbet, hvilket i nogen grad gik imod teoretiske forventninger, som snarere skulle tilsige, at forskelle i chanceulighed netop blev udjævnet, jo længere man kom frem i livsforløbet. Derfor kunne man godt forestille sig, at nogle af de samme mekanismer, som forklarer chanceulighed vedrørende forskerrekrutering og ansøgningsadfærd, kunne slå igennem vedrørende udfaldet af ansøgninger. Det kunne fx være inklusion i sociale netværk eller rådighed over social og symbolsk kapital.

Imidlertid tyder data på, at der faktisk er nogenlunde lige chancer uanset social oprindelse, når det gælder udfaldet af ansøgningerne, jf. tabel 4.3.

Som man ser, er der godt nok en svag tendens til, at ansøgere, der har fædre med lang videregående uddannelse, lidt oftere end dem med faglærte fædre, og også oftere end dem med kort/ mellemlang uddannelse, får deres ansøgninger igennem – 35,6% mod 32,8%, hhv. 33,7%. Indtrykket af ulighed svækkes imidlertid ved, at ansøgere med ufaglærte fædre har næsten samme chance som akademikerbørnene. Heller ikke de gennemsnitlige bevillingsstørrelser varierer systematisk.

Umiddelbart tyder disse resultater således ikke på, at der skulle være bias i forskningsrådenes vurderinger, betinget af ansøgernes sociale oprindelse. Som nævnt ved vi meget lidt om bagvedliggende mekanismer, men resultaterne er i hvert fald foreneligt med den tese, at uligheden med hensyn til rekruttering og ansøgningsfrekvenser opstår gennem en form for selvselektion, altså ved at påvirke, om man har risikovilje og tillid til, at det nytter at søge ansættelse eller bevillinger, snarere end i kraft af bias i bedømmelsessystemet overfor dem, der faktisk søger.

Det skal tilføjes, at denne konklusion gælder for begge køn og for alle forskningsrådene. Der er dog en vis (svagt signifikant) tendens til chanceulighed til akademikerbørnenes fordel, hvis man opdeler på virkemidler,

specielt hvad angår projektstøtte (som typisk er de større bevillinger), sammenlignet virkemidler som stipendier, publiceringsstøtte, udlandsophold ol.

SUCCESRATER OG KØN

Kvinder udgjorde i den betragtede periode 32% af ansøgerne (tabel 3.2). Til sammenligning kom kun 27% af ansøgningerne fra kvinder (tabel 4.4). Mænd havde altså i gennemsnit et lidt højere antal ansøgninger end kvinder. Kvinders samlede succesrate var 33% og mænds var 36%, en odds-ratio på 1,14 i mænds favør. Dette er lidt højere end den odds-ratio på 1,07 som Bornman et al. (2005) fandt i deres metaanalyse af forskningsrådsbevillinger. Gennemsnitsstørrelsen på kvinders bevillinger var 814.704 kr., mens mændenes var 1.105.770. Mænds bevillinger var altså i gennemsnit godt 36% større end kvindernes. Dette kan dog til en vis grad forklares ved det komplicerede samspil mellem mænds og kvinders søgemønstre og uddelingspraksis i de forskellige bevilgende organer.

Kvindeandelene blandt ansøgerne varierer mellem de forskellige råd, men de følger til en vis grad fordelingen af kvinder blandt kandidaterne (afsnit 2, se tabel 2.3), blot på et lavere niveau. Sætter man kvindeandelen blandt ansøgere i forhold til kvindeandelen blandt kandidater, så ligger FTP relativt højt med et forhold på 0.75, mens FNU og FSS ligger lavest med et forhold på hhv. 0.46 og 0.48. FKKog FSE ligger midt imellem med forhold på 0.59 og 0.62. Ser man på succesraterne i Det Frie Forskningsråd, er der kun markante forskelle, når det gælder FSS og FKK, hvor mænd har en større succesrate, og de tværrådslige ansøgninger, hvor kvinder har en større succesrate. I det strategiske forskningsråd har mænd større succesrate end kvinder, mens den (lille andel) kvinder, der søger KUF, har markant større succes end mændene.

Når det gælder bevillingsstørrelse, får mænd i gennemsnit 36% større bevillinger end kvinder. Bryder man det ned på de enkelte bevillingsgivere (tabel 4.4), så får mænd i gennemsnit mere end kvinder 5 ud af 8 steder. Mest markante er de tværrådslige bevillinger i Det Frie Forskningsråd, hvor mænd i gennemsnit får 142% større bevillinger end kvinder. Fokuserer man på de 56 personer, der hver har modtaget beløb på over 15 millioner kr., så vi ovenfor, at der kun var 5 kvinder blandt dem.

Ser man på mænds og kvinders succesrater, når man deler op efter virkemidler (tabel 4.5), så er der for det første lidt flere kvinder, hvor virkemiddel ikke er oplyst, hvad der selvfølgelig vil give forskelle i mænds favør i de andre kategorier. Det drejer sig dog kun om højst 5% af ansøgningerne. De store forskelle mellem mænd og kvinder ligger i ph.d.-gruppen og blandt det, man kan betegne som store projekter (store projekter, rammebevillinger, centre, biobanker mv.). Her har mænd markant bedre bevillingschancer end kvinder.

Til gengæld er der næsten ingen forskel på mænd og kvinder, når det gælder gennemsnitlig bevillingsstørrelse. Den eneste undtagelse er den gruppe, hvor virkemiddel ikke er oplyst. Her får mænd i gennemsnit næsten 2,5 gange så store bevillinger som kvinder. Resultaterne i tabel 4.5 tyder på, at de forskelle i gennemsnitsbevilling mellem mænd og kvinder, som vi fandt i tabel 4.4, kan skyldes en forskellig virkemiddelportefølje hos de enkelte bevillingsgivere.

TABEL 4.3
ANSØGNINGERS SUCCESRATER, BETINGET AF FARS HØJEST FULDFØRTE ERHVERVSUDDANNELSE

Fars højest fuldførte erhvervsuddannelse	Antal ansøgninger	Succesrater	Gnsnt. bevilling, kr.
Ingen	1285	34,3%	1.124.199
Faglært	2309	33,7%	1.022.354
Kort/ mellemlag videregående uddannelse	2100	32,8%	1.028.671
Lang videregående uddannelse	3243	35,6%	1.034.150
I alt	8937	34,3%	1.042.881

Note: Kun ansøgninger fra ansøgere under 50 år er medtaget. 3676 ansøgninger, hvortil registeroplysninger om fars erhvervsuddannelse mangler, er udeladt.

TABEL 4.4
ANSØGNINGERS SUCCESRATER, BETINGET AF KØN OG BEVILLINGSGIVER

OMRÅDE	Antal ansøgninger	Kvindeandel blandt ansøgere	Succesrate		Gnsnt. bevilling, kr.		
			Kvinder	Mænd	Kvinder	Mænd	Mænd/Kvinder
FNU	3.507	19%	41%	43%	685.671	874.678	1.28
FTP	3.305	21%	28%	25%	1.146.378	1.835.837	1.60
FSS	4.376	30%	32%	40%	680.340	643.681	0.95
FKK	3.620	39%	34%	39%	431.157	474.379	1.10
FSE	2.238	32%	30%	32%	847.710	751.175	0.89
Tværrådsligt	324	25%	52%	40%	1.378.914	3.331.687	2.42
I alt, DFF	17.370	28%	33%	36%	703.281	910.866	1.30
DSF	935	24%	19%	29%	4.400.492	3.982.714	0.91
KUF, andet	797	10%	44%	37%	1.598.556	2.207.894	1.38
I alt	19.102	27%	33%	36%	814.704	1.105.770	1.36

I tabel 4.6 er foretaget en mere detaljeret undersøgelse af succesrater for ph.d.-ansøgninger i FTP, FSS, FKK og FSE (FNU uddeler ikke stipendier på ph.d.-niveau). Mænd har større succesrater end kvinder i FTP, FKK og FSS, mens kvinder har større succesrater end mænd i FSE. Bemærkelsesværdigt er særligt den store forskel i det kvindedominerede område FKK, hvor mænd har næsten dobbelt så stor succesrate som kvinder.

SUCCESSRATER, STATSBOGERSKAB OG NATIONAL OPRINDELSE

Eftersom der er meget høj grad af sammenfald mellem statsborgerskab og national oprindelse, vil vi her behandle disse faktorer under et. Vi har valgt at tage udgangspunkt i variabelen oprindelsesland. Næsten alle ansøgere af dansk oprindelse har også dansk statsborgerskab, mens gruppen af udenlandsk herkomst med dansk statsborgerskab er noget større.

Som man kan se af tabel 4.7, er der gennemgående ikke særligt store forskelle i succesrater mellem grupperne, når man afgrænser ud fra national oprindelse, med undtagelse af en enkelt gruppe, der ret klart skiller sig ud: ansøgere fra ”resten af verden”. Det fremgår, at denne gruppe har lavere succesrate end de øvrige grupper, dvs. ansøgere med oprindelsesland i Vesteuropa (inkl. Danmark og Norden) og Nordamerika. Der er her tale om ansøgere med oprindelse fra meget forskellige områder af verden: Øst- og Central-europa, Asien, Syd- og Mellemamerika, Oceanien samt Afrika, altså store dele af verden, men repræsenteret af ret få fra hvert område. Disse ansøgere ser ud til at have ringere chancer for at komme igennem med deres ansøgninger, ikke blot i forhold til ansøgere af dansk herkomst, men også i forhold til ansøgere, der har deres oprindelse i de øvrige nordvestlige områder af Verden. Faktisk er det ydermere således, at denne forskel gælder uanset køn, alder og placering i stillingshierarkiet. Den går også igen stort set i alle forskningsråd og uanset virkemiddel.

En mere præcis analyse af disse mønstre, herunder om det reelt er udtryk for krænkelse af universalisme-normen i form af bias og nordvest-centrisme i bedømmelserne, vil være yderst relevant. Det vil dog ligge uden for rammerne af den foreliggende udredning.

MODTAGERE AF ELITEFORSKERPRISER

En ny kategori af bevillinger, som kan have særlig interesse i den foreliggende sammenhæng, er de såkaldte eliteforskerpriser.

Som nævnt i indledningen er videnskab i mange henseender en elitær institution, og videnskabssociologien har derfor også gennem årtier analyseret prestigehierarkierne og deres egenskaber ganske grundigt. Priser for betydningsfuld og fremragende indsats ud over det sædvanlige er en af de institutioner, der gør elitestrukturen synlig, og sådanne priser har derfor også været genstand for stor videnskabssociologisk opmærksomhed. Mest udforsket er selvsagt de store internationalt berømte priser, hvoraf Nobelprisen uden tvivl er den mest kendte. Man har bl.a. interesseret sig for at undersøge, om disse prestigefyldte elitepriser uddeles efter universalistiske principper, og således afspejler videnskabelig fortjeneste.

Fra Danmark findes der kun et enkelt tidligere studie af videnskabelige eliter i snævrere forstand (dog ikke om prismodtagere), nemlig fra Magtudredningen (Christiansen et al. 2001:172-189). Her lod man i 1999 ved den såkaldte reputationsmetode fagfæller udpege 119 forskere, der blev vurderet som særligt fremtrædende, og man hentede dernæst oplysninger om baggrund, karriereforløb mv. om disse i offentligt tilgængelige kilder (Blå Bog o.l.). Det viste sig bl.a., at den videnskabelige elite næsten udelukkende bestod af mænd (92%), og i øvrigt gennemgående havde en ret eksklusiv social baggrund, idet fx 43% af de 119 forskere havde akademikerfædre; flest med akademikerfædre havde eliteforskerne ved Københavns Universitet (Christiansen et al. 2001:182).

De fleste priser i verden er forankret i private institutioner, videnskabelige selskaber, fonde o.l. I Danmark har priser til eliteforskere ikke været særligt udbredt før end i de senere år, og dem, der har været, har ikke haft så stor offentlig opmærksomhed. I de senere år er der imidlertid blevet oprettet en række eliteforskerpriser som et forskningspolitisk virkemiddel, og man har søgt at skabe øget opmærksomhed, bl.a. ved at

TABEL 4.5
ANSØGNINGERS SUCCESSRATER, BETINGET AF KØN OG VIRKEMIDDEL

Virkemiddel	Antal ansøgninger	Kvindeandel blandt ansøgere	Successrate		Gnsnt. bevilling, kr.		
			Kvinder	Mænd	Kvinder	Mænd	
Rekruttering	Ph.d. ¹⁾	2.472	28%	26%	37%	738.204	799.839
	Post.doc mv. ²⁾	3.588	36%	24%	26%	1.225.569	1.207.770
Projekter	Projekter	6.647	24%	26%	29%	1.137.645	1.320.513
	Store projekter ³⁾	2.516	20%	24%	34%	1.882.623	2.118.691
Formidling		912	31%	71%	73%	62.350	64.180
Internationalt		1.821	28%	65%	61%	184.545	256.288
Uoplyst		1.146	28%	51%	47%	741.681	1.879.024
I alt		19.102	27%	33%	36%	814.704	1.105.770

1) Ph.d.'er, kandidatstipendiater, skolarstipendiater mv. 2) Post.doc.'er, Stenostipendiater, Rømerstipendiater mv. 3) Store projekter, rammeprogrammer, biobanker mv.

TABEL 4.6
SUCCESSRATER FOR ANSØGNINGER OM PH.D. STIPENDIER, BETINGET AF KØN OG BEVILLINGSGIVER

Bevillingsgiver	Antal ansøgninger	Kvindeandel blandt ansøgere	Successrate	
			Kvinder	Mænd
FTP	248	19%	13%	21%
FSS	735	23%	57%	66%
FKK	674	44%	11%	24%
FSE	230	59%	20%	18%

TABEL 4.7
ANSØGNINGERS SUCCESSRATER, BETINGET AF ANSØGERES OPRINDELSES LAND

Oprindelsesland	Antal ansøgninger	Successrater	Gnsnt. bevilling, kr.
Danmark	15.238	35,8%	1.053.138
Øvrige Norden	389	33,9%	768.203
Øvrige vesteuropæiske lande	1.281	33,5%	1.033.971
Nordamerikanske lande	341	36,1%	949.431
Resten af verden	803	25,9%	991.959
I alt	18.052	35,2%	1.041.912

Note: 1050 ansøgninger, hvorom mangler registeroplysninger om oprindelsesland, er udeladt.

afholde spektakulære overrækkelsesceremonier, i 2008 med tilstedeværelse af Kronprinsesse Mary. Indtil nu er antallet af uddelte priser ikke ret stort, men vort materiale giver dog mulighed for at undersøge karakteristika ved modtagere af denne type af priser indenfor de seneste år. Det drejer sig om to kategorier: for det første modtagere af den såkaldte "ung eliteforskerpris", der blev indført i 2006, og uddeles af Det Frie Forskningsråd. Denne pris uddeles til unge forskere (maks. 35 år), der sender ansøgning til et af de frie forskningsråd. Den anden kategori omfatter forskere, som har modtaget de såkaldte "eliteforskerpriser" på kr. 1 mill., som blev indført i 2006 (med uddeling 2007), og som uddeles af videnskabsministeren (efter indstilling fra Det Frie Forskningsråd).

Desuden findes rejsestipendier til yngre forskere, der uddeles efter ansøgning og indstilling fra institutionernes rektorer og Koordinationsudvalget for Forskning. Disse er dog ikke med i det foreliggende materiale, der således kun inkluderer Frie Forskningsråds "ung eliteforskerpris" og videnskabsministerens "eliteforskerprisen", hhv. 72 priser (2005-07, overrakt januar følgende år) og 12 priser (2006-07, overrakt januar følgende år). Til trods for at tallene er relativt små, er det muligt at uddrage visse interessante resultater, der ikke før har været kendt.

Betydningen af social oprindelse fremgår af tabel 4.8, der viser, hvorledes modtagere af eliteforskerpriser fordeler sig efter deres fædres højst fuldførte erhvervsuddannelse. Til sammenligning er anført tal vedrørende alle forskningsrådsansøgninger og -bevillinger, dog kun fra ansøgere under 40 år, da der som nævnt er en aldersgrænse på 35 år for ung eliteforskerpris. Det fremgår her, at der er en betydeligt stærkere ulighed blandt prismodtagere end i ansøgerskaren som helhed, som jo i sig selv er skævt selekteret. Faktisk har næsten halvdelen af prismodtagere en far med akademisk uddannelse, mod 40,2% blandt alle bevillingsmodtagere, og 38,4% blandt alle ansøgninger. Og lad os erindre om, at andelen med akademikerfædre i befolkningen som helhed i relevante aldersklasser er 6-7% (dog skal man være opmærksom på øget usikkerhed, da der mangler registeroplysninger for 28 prismodtagere).

Man ser i øvrigt, at andelen på 48% med akademikerfædre faktisk er lidt højere end de 43%, som man fandt i Magtudredningens undersøgelse af den lille eksklusive videnskabelite på 119 prominente for-

skere (1999). Før man drager konklusioner om elitens stigende eksklusivitet, og uden at vi skal lægge for meget i disse procentforskelle, må man anføre, at eliteprismodtagerne 2005-07 typisk er født 20-30 år senere end den elite, Christiansen mfl. undersøgte i magtudredningen. I 1960'erne og 1970'erne, hvor de fleste af vore eliteprismodtagere blev født, var andelen af akademikere i de aldersklasser, som deres forældre hører til, en del højere end 20-30 år tidligere (men dog stadig kun 6-7%).

Om vi skal tolke denne markante skævhed som udtryk for, at forskere med akademiske traditioner i familien faktisk præsterer mere fremragende videnskabelige resultater end dem fra arbejderhjem, eller om det skal udlægges som udslag af bias og dermed brud på universalismenormen, kan vi desværre ikke afgøre ud fra de foreliggende data. Begge tolkninger kan underbygges ud fra sociologiske teorier og tidligere empiriske elitestudier. Man kan dog anføre, at hvis den første tolkning var forklaringen, skulle man egentlig tro, at den sociale baggrund også stillede ansøgere med akademiske traditioner stærkere, når det drejede sig om de øvrige bevillingstyper. Og det var ikke tilfældet, så vi ovenfor (og igen her, i tabel 4.8), i hvert fald ikke i signifikant grad. Det kunne tale for, at sociale netværk og synlig symbolsk kapital i højere grad træder i funktion i disse prestigefyldte og stærkt eksponerede priser. Uddybning og nøjere analyse heraf må henvises til senere behandling. Vi vil nu se på betydningen af køn.

I tabel 4.9 er kønsfordelingen vist for modtagere af eliteforskerpriser. Som man ser, er der en skævere kønsfordeling, end når vi til sammenligning ser på hele skaren af bevillinger, og forskellen stiger yderligere et trin, når vi sammenligner med alle ansøgninger (fra ansøgere under 40 år). Trods de små absolutte talstørrelser tyder disse på, at skævheden også her slår stærkere igennem, når der er tale om disse stærkt selektive og meget synlige belønninger, end hvad angår bevillinger i al almindelighed.

Endelig kan vi i tabel 4.10 se, hvorledes modtagere af eliteforskerpriserne fordeler sig med hensyn til oprindelsesland. I dette tilfælde giver tallene ikke grundlag for at antage, at der skulle være skævheder, hverken i den ene eller anden retning (der er en øget usikkerhed, da der her mangler oplysninger om hele 23 af de 84 prismodtagere).

TABEL 4.8
MODTAGERE AF ELITEFORSKERPRISER FORDELT EFTER SOCIAL BAGGRUND.
SAMMENLIGNET MED ALLE FORSKNINGSRÅDSBEVILLINGER OG ANSØGNINGER FRA ANSØGERE UNDER 40 ÅR

Fars højst fuldførte erhvervsuddannelse	Eliteforskerpriser 2005 – 2007		Alle bevillinger	Alle ansøgninger
	Antal	Procent	Procent	Procent
Ingen	6	11%	12,7%	12,9%
Faglært	13	23%	22,8%	23,1%
Kort/ mellemlag videregående	10	18%	24,3%	25,6%
Lang videregående	27	48%	40,2%	38,4%
I alt	56	100%	100,0%	100,0%

Note: oplysninger om fars erhvervsuddannelse mangler for 28 af de 84 prismodtagere.

TABEL 4.9
MODTAGERE AF ELITEFORSKERPRISER FORDELT PÅ KØN.
SAMMENLIGNET MED ALLE BEVILLINGER TIL OG ALLE ANSØGNINGER FRA ANSØGERE UNDER 40 ÅR

Køn	Eliteforskerpriser 2005 – 2007		Alle bevillinger	Alle ansøgninger
	Antal	Procent	Procent	Procent
Kvinde	19	22,6%	30,7%	33,4%
Mand	65	77,4%	69,3%	66,6%
I alt	84	100,0%	100,0%	100,0%

TABEL 4.10
MODTAGERE AF ELITEFORSKERPRISER OG OPRINDELSESLAND

Oprindelsesland	Eliteforskerpriser		Alle bevillinger	Alle ansøgninger
	Antal	Procent	Procent	Procent
Danmark	52	85%	86,0%	84,0%
Øvrige Norden	0	0%	2,1%	2,2%
Øvrige vesteuropæiske lande	6	10%	6,8%	7,1%
Nordamerikanske lande	0	0%	1,9%	1,9%
Resten af verden	3	5%	3,3%	4,4%
I alt	61	100%	100,0%	100,0%

Note: registeroplysninger om oprindelsesland mangler for 23 af prismodtagerne.

5. Sammenfatning af analyseresultaterne

Realisering af de universalistiske idealer for moderne videnskab, som vi omtalte i indledningen, vil kræve rum for mangfoldighed. For det første derved, at alle med forskningskompetence og ideer skal have lige adgang til at søge ressourcer i forskningsrådene, og for det andet ved at alle skal bedømmes ud fra neutrale faglige kriterier uden forskelsbehandling, relateret til partikulære, ikke-faglige egenskaber. Selvom det ikke er eksplicit nævnt i lovtæksten, er det også ofte opfattet som et mål, at forskningsrådene, især Det Frie Forskningsråd, skal kunne fungere som en ressourcemulighed for forskere på områder, der endnu ikke har fast plads i de etablerede institutioners opgaveportefølje og budgetter.

Den her gennemførte analyse er ikke tilstrækkelig dybtgående og detaljeret til at drage sikre konklusioner med hensyn til, hvor godt disse idealer og målsætninger bliver indfriet. Hovedindtrykket af analysen er imidlertid, at forskningsrådene som ressourceallokeringsmekanisme i store træk afspejler de hierarkiske strukturer, eksklusioner og uligheder, der i øvrigt findes i forskningsverdenen.

Ser man på ansøgerkredsen og dens sammensætning, afspejles således de samme grænser og uligheder, som kan afdækkes i forskningen i øvrigt med hensyn

til social oprindelse, køn, tilknytning til institutioner, placering i stillingshierarki og nationalitet. Hele 35% af ansøgerne har fædre med akademisk uddannelse mod kun 5% af deres jævnaldrende. Kun 27% af ansøgninger er fra kvinder. Der er således ikke tegn på, at forskningsrådene i højere grad end forskningsinstitutionerne i øvrigt bryder med barrierer for at underrepræsenterede grupper får adgang til forskningsverdenen. På den anden side er der heller ikke klare tegn på det modsatte, i hvert fald ikke på det overordnede plan, vi har analyseret. En simpel mekanisme, der kan gøre sig gældende her, er antagelig dette, at det opfattes som en fordel af have foden indenfor i forskningsverdenen, hvis man søger at få del i bevillinger i forskningsrådene.

Når man dernæst ser på bedømmelser og bevillingsbeslutninger i forskningsrådene, er billedet lidt mere flertydigt. Et første og bemærkelsesværdigt resultat var, at der kommer en enorm ulighed til syne, når man gør op, hvad enkelte forskere får. Mange får intet, og meget få får til gengæld store summer. Inden for opgørelsesperiodens seks år fik halvdelen af de knap 8.000 ansøgere ikke del i de små syv milliarder kroner, der blev uddelt, mens til gengæld en meget lille gruppe, 56 personer, modtog 1,3 milliarder, næsten en femtedel af det samlede beløb. Som fordelingsmekanisme gene-

rerer forskningsrådene således en voldsom ulighed. En nærmere undersøgelse af, hvilke mekanismer, der genererer en så spids pyramide, kunne være relevant. Går vi så videre til succesrater og gennemsnitlige bevillingsstørrelser i forhold til ansøgernes sociale oprindelse, køn og nationalitet, er billedet lidt mere kompliceret. Analysen tyder på, at social oprindelse ikke spiller nogen rolle for ansøgningernes chancer for bevilling. Det skulle man dog heller ikke forvente, specielt på baggrund af, at der forud er sket en meget kraftig selektion. Men netop fordi der synes at være denne skævhed mange andre steder, hvor der foregår selektioner, er det dog værd at bemærke, at det ikke ser ud til at gøre sig gældende her.

Uligheder i rekruttering og ressourcer indenfor forskning relateret til social oprindelse har ikke været særligt i fokus tidligere, hverken i analyser eller politisk. Anderledes er det med hensyn til køn, hvor ulighed har været dokumenteret grundigt og længe, ligesom det har været en erklæret politisk målsætning, at der skulle ske en udjævning. Så meget mere bemærkelsesværdigt er det, at der her stadig synes at være en vis ulighed, også når det gælder forskningsrådenes fordeling af bevillinger, i nogle bevillingsorganer i hvert fald. Det gælder navnlig, når man ser på beløbstørrelserne. En del af disse uligheder skyldes uden

tvivl et samspil mellem overordnede ressourceprioriteter mellem fagområder og en fag- og emnerelateret kønsarbejdsdeling, men en konkret afdækning heraf vil kræve nøjere analyse.

Endelig er der grund til at fremdrage det sidste tema i analysen, eliteforskerpriserne. I forskningspolitikken (som på andre områder) har der i de senere år været et øget fokus på eliter. Dette er en bevægelse, som meget let kan komme i konflikt med de idealer om universalisme, åbenhed og mangfoldighed, der ellers hyldes i videnskaber (og demokratier). Elitepriser er elitens pyramide, som eliter forvalter, her endog med statens bemyndigelse, finansiering og legitimering, og en almindelig sociologisk generalisation er, at hvor eliter forvalter deres egne pyramider, forstærkes eller befæstes ulighed. Vor analyse tyder på, at det faktisk er resultatet også i det foreliggende tilfælde. Resultaterne tyder på, at disse elitepriser, så vidt man kan vurdere ud fra de relativt få, der hidtil er uddelt, er med til at forstærke de uligheder, der findes i forvejen, både relateret til social oprindelse og køn, snarere end det modsatte. Ud fra almindelig sociologisk viden kan det ikke overraske.

Litteratur

- Alper, Joe 1993:** “The Pipeline is leaking women all the way along”. Science, vol. 260, no. 5106: 409-411.
- Allen, Margaret E. & Tanya Castleman 2001:** “Fighting the Pipeline Fallacy”. I Brooks, Ann & Alison Mackinnon (eds): Gender and the Restructured University. Open University Press.
- Andersen, Heine 1997:** Forskerrekuttering og social baggrund. Sociologisk Rapportserie nr. 2. Sociologisk Institut, Københavns Universitet.
- Benjaminsen, Lars 2006:** Chanceulighed i Danmark i det 20. århundrede. København: Sociologisk Institut, Københavns Universitet.
- Bornmann, Lutz & Hans-Dieter Daniel 2004:** “Reliability, fairness and predictive validity of committee peer review. Evaluation of the selection of post-graduate fellowship holders by the Boehringer Ingelheim Fonds”. B.I.F. Futura, vol. 19: 7-19.
- Bornmann, Lutz & Jürgen Enders 2004:** “Social origin of doctoral degree holders”. Scientometrics, vol. 61, no 1:19-41.
- Bornmann, Lutz; Rüdiger Mutz & Hans-Dieter Daniel 2005:** “Selection of research fellowship recipients by committee peer review. Reliability, fairness and predictive validity of Board of Trustees’ decisions”. Scientometrics, vol. 63, no 2: 297-320.
- Bornmann, Lutz; Rüdiger Mutz & Hans-Dieter Daniel 2007:** “Gender Differences in Grant Peer Review: A Meta-analysis”. Journal of Informetrics, no 1: 226-238.
- Bourdieu, Pierre 1986:** “The Forms of Capital”, i Richardson, John G. (ed.): Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education. New York: Greenwood Press: 241-258.
- Bourdieu, Pierre 1988:** Homo Academicus. Stanford University Press.
- Brons, Margo 2004:** “Gender and the assessment of scientific quality”. I Women and Science Unit, EU (eds): Gender and Excellence in the Making. Bruxelles: Joint Research Centre, European Commission: 147-54.
- Christiansen, Peter Munk; Birgit Møller & Lise Togeby 2001:** Den danske elite. København: Hans Reitzels Forlag.
- Cicchetti, Domenic 1991:** “The reliability of peer review for manuscript and grant submissions”. Behavioral and Brain Sciences, no 14: 119-186.
- Cole, Jonathan R. & Stephen Cole 1985:** “Experts, consensus and decision-making at the National Science Foundation”. I K. Warren (ed.): Selectivity in Information System- Survival of the Fittest. New York: Praeger: 27-63.
- Cole, Stephen 1992:** Making Science Between Nature and Society. Cambridge Mass.: Harvard University Press.
- Cole, Jonathan R. & Stephen Cole 1973:** Social Stratification in Science. Chicago: University of Chicago Press.
- Corley, Elizabeth A. & Meghna Sabharwal:** “Foreign-born academic scientist and engineers: producing more and getting less than their US-born peers?” Research in Higher Education, vol. 48, no. 8, december 2007: 909-940.
- Cozzens, Suzan E. 2004:** “Gender issues in US science and technology policy: equality of what?”. I Women and Science Unit, EU (eds): Gender and Excellence in the Making. Bruxelles: Joint Research Centre, European Commission: 169-74.
- Etan Report. European Commission 2000:** Science policies in the European Union. Promoting excellence through mainstreaming gender equality. Brussels: European Commission.
- Eurostat 2007:** Human Resources in Science and Technology. Luxembourg: Eurostat.
- Forskningsstatistik 2006.** Aarhus: Center for Forskningsanalyse.
- Habermas, Jürgen 2005:** ”Erkendelse og interesse”. I: Teknik og videnskab som ideologi. København: Det Lille Forlag.
- Harding, Sandra 1986:** The Science Question in Feminism. Ithaca, NY: Cornell University Press.
- Henningsen, Inge; Peter Gundelach & Katarina Juselius 1999:** Køn og bevillinger. København: Statens Samfundsvidenskabelige Forskningsråd.
- Henningsen, Inge & Lis Højgaard 2002:** “The Leaking Pipeline –gendered processes of in- and exclusions in Academia”. Dansk Sociologi, nr. 2/13: 24-50.

- Højgaard, Lis & Dorte Marie Søndergaard (red.) 2002:** Perspektiver på kønsskævheden i forskningen og de højere uddannelser. Arbejdsrapport nr. 14, Køn i den akademiske organisation. København: Københavns Universitet.
- Jacobsson, Carl & Elizabeth Lundberg 2008:** Jämställdheten i Vetenskapsrådets Forskningsstöd 2003-2007. Stockholm: Vetenskapsrådet.
- Jespersen, Svend Torp; Martin Junge; Martin D. Munk & Peter Olsen 2006:** Brain Drain eller Brain Gain? København: Forsknings- og Innovationsstyrelsen.
- Klausen, Trond Bredo 2007:** Et spørgsmål om klasse? Aalborg Universitet.
- Knorr Cetina, Karin 1999:** Epistemic Cultures. How the sciences make knowledge. Harvard University Press.
- Langberg, Kamma 2008:** Kvinder i Forskning – med hovedvægt på karriereveje, Notat 2008/1, Aarhus: Center for Forskningsanalyse.
- Long, J. Scott & Mary F. Fox 1995:** “Scientific Careers: Universalism and Particularism”. Annual Review of Sociology, 21: 45-71.
- Marsh, Herbert; Upali W. Jayasinghe & Nigel W. Bond 2008:** “Improving the Peer-Review Process for Grant Applications”. American Psychologist, vol. 64, no. 3: 160-168.
- Mastekaasa, Arne 2006:** “Educational Transition at Graduate Level: Social Origins and Enrolment in PhD Programs in Norway”. Acta Sociologica, 49: 437-453.
- Merton, Robert K. 1968a:** “Science in a Democratic Order”. I Social Theory and Social Structure. New York: The Free Press: 550-561.
- Merton, Robert K. 1968b:** “The Matthew Effect in Science”. Science, vol. 159, iss. 3810: 56-63.
- Morley, Louise & Val Walsh (eds) 1996:** Feminist Academics: Creative Agents for Change. London: Taylor & Francis.
- Munk, Martin 2003:** “Livschancer og social mobilitet - forskellige fødselsårganges vilkår”. Dansk Sociologi, vol. 14, no. 3: 41-58.
- Munk, Martin & Cathrine Mattsson 2008:** Social uddannelsesmobilitet på kandidat- og forskeruddannelser. København: SFI – Det nationale forskningscenter for velfærd.
- National Science Board 2003:** The Science and Engineering Workforce. National Science Foundation.
- Sandström, Ulf & Martin Hällsten 2004:** “Springboard or stumbling block – can research councils scientific excellence without gender bias?”. I Women and Science Unit, EU (eds): Gender and Excellence in the Making. Bruxelles: Joint Research Centre, European Commission: 77-92.
- Shavit, Yossi & Hans-Peter Blossfeld (eds) 1993:** Persistent Inequality. Changing Educational Attainment in Thirteen Countries. Boulder: Westview Press.
- Shavit, Yossi; Richard Arum & Adam Gamoran 2007:** Stratification in Higher Education. A Comparative Study. Stanford University Press.
- Statistisk årbog 1952,** Danmarks Statistik.
- Statistisk årbog 2008,** Danmarks Statistik.
- Ståhle, Bertil 1998:** Kvinder og mænd i dansk universitetsforskning i 1990’erne. København: Undervisningsministeriet.
- Ståhle, Bertil 1999:** Alder, køn og rekruttering i dansk universitetsforskning. København: Undervisningsministeriet.
- Ståhle, Bertil 2007:** Fornyelse i forskerstaben. Forskerpersonale og forskerrekuttering på danske niversiteter 2004-2006. København: UNI C.
- Videnskabsministeriet 2005:** Flere kvinder i forskning. København: Videnskabsministeriet.
- Wennerås, Christine & Agnes Wold 1997:** “Nepotism and sexism in peer review”. Nature, 387: 341-343.
- Women and Science Unit, EU (eds) 2004:** Gender and Excellence in the Making. Bruxelles: Joint Research Centre, European Commission.
- Zuckerman, Harriet 1991:** “The careers of men and women scientists: a review of current research”. I H. Zuckerman, S. Cole & Bruer (eds): The Outer Circle: Women in the Scientific Community. New York: Norton & Company: 27-56.

